

OTDK-dolgozat

2025

Barlog Léna

Szegedi Tudományegyetem
Gazdaságtudományi Kar

A MIKROFINANSZÍROZÁS SÖTÉT OLDALA
A SRÍ LANKA-I MIKROFINANSZÍROZÁS ELEMZÉSE A KÉPESSÉGSZEMLÉLET
SEGÍTSÉGÉVEL

THE DARK SIDE OF MICROFINANCE
AN ANALYSIS OF MICROFINANCE IN SRI LANKA USING THE CAPABILITY
APPROACH

Dr. Gébert Judit

Kézirat lezárása: 2023. május 04.

Tartalom

1. Bevezetés.....	1
2. Képességszemlélet	2
2.1 A képességszemléletről általánosságban	2
2.2 A képességszemlélet elemei.....	4
2.3 A képességek Martha Nussbaum alapján.....	6
3. Pénzügyi integráció (Inclusive finance).....	9
3.1 A pénzügyi integrációról általánosságban	9
3.2 Mikrofinanszírozás	10
3.3 Mikrohitel kamatlábak.....	15
3.4 A mikrofinanszírozás sötét oldala.....	16
3.5 Átváltási tényezők a mikrofinanszírozás témakörében	18
4. Srí Lanka	19
4.1 Srí Lankáról általánosságban.....	19
4.2 A nők helyzete Srí Lankán.....	21
4.3 Srí Lanka pénzügyi szektor	23
4.4 Mikrohitel kamatlábakat meghatározó tényezők Srí Lankán	25
4.5 Srí Lanka mikrofinanszírozási szektorja	27
5. Csapdák – A mikrofinanszírozás sötét oldala.....	30
5.1 A Srí Lanka-i törlesztőképesség hiánya - esettanulmány	31
5.2 Sajtóelemzés	33
5.3 Esetinterjú.....	38
6. A Srí Lanka-i mikrohitel krízis elemzése képességszemlélet alapján	40
6.1 Milyen lehetőségeket teremtett a mikrohitel felvétele?.....	40
6.2 Milyen akadályozó tényezők merültek fel, amik miatt nem tudták elérni a számukra értékesnek tartott állapotot/tevékenységet?	42

6.3 Milyen képességektől fosztotta meg az ügyfeleket a mikrohitel felvétele?	44
7. Hivatkozások	47

1. Bevezetés

A mikrofinanszírozás egy nagyon jó lehetőség a szegénység csökkentésére, vállalkozások elindítására. Rengeteg sikertörténetről olvashatunk, amiben a mikrohitel felvétele megváltoztatta az emberek életét pozitív irányban. Kiemelten a nők a mikrofinanszírozó intézmények célcsoportjai, amely jó hatással van a nemek közti egyenlőségre, pénzügyi intelligencia fejlesztésére.

Ezen szolgáltatások általában az informális piacon érhetőek el, hiszen a bankok általában veszteségesnek ítélik meg ezen kisösszegű, rövidlejáratú hiteleket. Ma már nagyon sok mikrofinanszírozási intézmény létezik, amelyek erre az üzletágra specializálódtak, és profitorientáltak.

A mikrofinanszírozás sötét oldalát azonban a szakirodalom és a sajtóanyagok sem nem túl gyakran említik, mégis találkozhatunk olyan esetekkel, amikor a szegénység csökkentéséért hivatott csodafegyver nem hozta el a kívánt eredményt.

Dolgozatomban a Srí Lanka-i mikrohitel válságot elemzem, amely 2018 és 2022 között sújtotta a szigetországot, a képességszemlélet alapján.

A képességszemlélet értékelési eszközként használható a szegénység, és társadalmi kérdések megvitatásában, ezért én is alkalmazom választottam a Srí Lanka-i mikrohitel válság elemzésére. Nem az emberek boldogságára vagy jövedelmük gyarapítására koncentrálok, hanem arra, hogyan javul az életminőségük és ezzel milyen újabb értékes képességeket mozgíthatnak elő, amely lehetővé teszi számukra, hogy olyan életet éljenek, amelyet jó okkal értékesnek tartanak és nagyobb szabadságot kapjanak. A képességszemlélet három alapanyagát, az eszközök, átváltási tényezők és képességek elemzése mind segít annak megértésében, hogy milyen akadályokba ütköztek a családok a mikrohitel törlesztése során, és miért kerültek olyan helyzetbe a nők, hogy számos esetben az öngyilkosságot választották.

Összességében a mikrofinanszírozás a képességszemlélet alapján lehetőségeket teremt, de a mikrohitel válság alapján sok képességet meg is szüntethet.

Kutatásom célja, hogy a mikrofinanszírozás sötét oldalának bemutatásával ne csak a pozitív oldal kapjon hangsúlyt, és bemutassa, hogy milyen megpróbáltatásokon kellett keresztül menni azoknak a nőknek, akiket a mikrofinanszírozó intézmények kihasználtak.

2. Képességszemlélet

Tanulmányomban elsőként a képességszemlélet fogalmát mutatom be, az emberi fejlődés és szabadság szemszögéből. Külön kitérek a tevékenységek/állapotok és képességek közti különbségre. Ismertetem a képességszemlélet alkotóelemit, az eszközök, átváltási tényezők és képességek meghatározását. Az átváltási tényezők kapcsán a szegénység okaira is kitérek.

A képességek kifejezést a lehetőségek szinonimájaként használom a dolgozatom során.

2.1 A képességszemléletről általánosságban

Amartya Sen nevéhez fűződik a képességszemlélet, egy gondolati keret, amely arra összpontosít, hogy az embereknek milyen képességei vannak, vagyis arra, amit effektíven képesek megtenni (Robeyns 2003). De nem csupán a képességekre fókuszál, hanem olyan tevékenységek előmozdítására, amelyet az egyének saját értékelésük alapján értékesnek tartanak (Bajmócy 2012). Tehát nem az emberek boldogságára vagy jövedelmük gyarapítására koncentrál, hanem arra, hogyan javul az életminőségük és ezzel milyen újabb értékes képességeket mozdíthatnak elő, amely lehetővé teszi számukra, hogy olyan életet éljenek, amelyet jó okkal értékesnek tartanak és nagyobb szabadságot kapjanak (Robeyns 2003).

A képességszemlélet értékelési eszközként is használható, többek között az általános jólét, szegénység vizsgálatához és jóléti politikák kialakításához is (Robeyns 2005). Fontos, hogy az emberek rendelkezzenek azokkal a lehetőségekkel és ezáltal olyan képességekkel, amely hozzájárul a jóléthez. De nem minden ember számára ugyanolyan értékes az a képesség, amelyet meg tud tenni, ezért mindenki számára jelentékeny, hogy érdemi lehetőségekkel rendelkezzen. A képességszemlélet része ezen felül az egyéni szabadság.

A képességek, lehetőségek jelentik a fejlődést (Sen 2003). A szabadságba beletartozik, hogy az emberek részt vehessenek olyan lehetőségek előmozdításában, amely számukra valóban értékkel bír. Amennyiben az emberek rendelkeznek szabadságokkal, lehetőségük van dönteni bizonyos cselekvések megvalósításában, amely összhangban van az elképzelésükkel (Robeyns 2003). Például, ha rendelkezik azzal a szabadsággal, hogy politikai párthoz csatlakozhat, akkor azt is figyelembe kell venni, hogy az egyén arról is dönthet-e, hogy a nézeteinek megfelelő párthoz tud-e csatlakozni. A fejlődés és a jólét tehát integrált módon jelenik meg.

A szabadság hiánya befolyásolhatja az emberek cselekvőerejét, amely kihat a fejlődés hatékonyságára (Sen, 2003). A szabadság hiánya fakadhat a nemek közti egyenlőtlenségből,

politikai szabadságjogok megtagadásából, rezsim gyakorlásából az adott ország felett, szociális biztonság hiányából. A képességszemlélet a jólét szabadságát is elismeri, de nem csak az egyén saját jólétének előteremtése lehet a cél, hanem a többi emberé is (Oosterlaken 2013). A képességszemlélet nem az emberi természetről szól, nem a velünk született emberi természetükről szóló elmélet, hanem hogy az emberek milyen képességeket mozgíthatnak elő, azokat a társadalom hogyan tudja támogatni, milyen lehetőségekkel rendelkezünk, de a negatív oldallal is foglalkozik, hogy milyen akadályokba ütközhetünk, tehát értékelő, etikai jellegű (Nussbaum 2011).

A képességszemlélet az állapot/tevékenység (functioning) és képesség (capability) szavakra helyezi a hangsúlyt. A „functioning” azokra az állapotokra és tevékenységekre utal, amelyet a személy az élete során elért, és értékesek tart. A képességek megvalósításával elérhető az a bizonyos állapot/tevékenység (Nussbaum 2011). A „capability”, vagyis képességek pedig arra utalnak, hogy mik azok a valódi lehetőségek, amelyek közül a személy választhat, tehát olyan effektív lehetőségek, amely a „functioning” opcionális kombinációjából adódik (Bajmócy et al. 2017). A képességek és állapotok közti különbségként a választás lehetőségét ki kell ragadni, ugyanis a képességek a választás lehetőségét is jelenti (Nussbaum 2011). A két fogalom összefügg, a képességek értékes állapotokhoz/tevékenységekhez vezetnek, de bizonyos állapotok meghatározzák a képességeinket. Ha szűken értelmezzük a két fogalmat, és elképzelünk egy olyan világot, ahol az emberek nem használnák a képességeiket, csak otthon ülnének, akkor a képességek értelmetlenné válnak. A képességeknek viszont van értékük, a szabadság és választás, de mindez nem egyenlő mindenki számára, mert mindenki máshogy funkcionál.

2.2 A képességszemlélet elemei

A képességszemléletnek három fontos eleme van. Az eszközök, átváltási tényezők és a képességek, amellyel saját tevékenységünket előmozdíthatjuk (Bajmócy 2012).

Az *eszközök* azok az erőforrások, amelyek rendelkezésünkre állnak, de nem csak tárgyas értelemben (Sen 2003). Amartya Sen a fent említett szabadságot ide sorolja, amelybe mind a gazdasági, politikai, szociális szabadság beletartozik, mind a biztonság, életben maradás. Ha a szabadság hiányával szembesülünk például a munkanélküliség esetén, nem csak a jövedelem, mint erőforrás hiánya jelent gondot, hanem olyan szabadságoktól is megfosztja az embereket, mint a szaktudás, lelki és fizikai egészség elvesztése.

Az *átváltási tényezők* azok, amelyek vizsgálata során megbizonyosodhatunk, hogy egy személy hogyan tud működővé tenni egy általa birtokolt eszközt, amely a jólétét növelni tudja. (Robeyns 2005). Az átváltási tényezőktől függ, hogy a meglévő erőforrásainkat hogyan tudjuk hasznosítani (Bajmócy 2012). Az emberek személyes és társadalmi körülményei is kihatással vannak arra, hogy hogyan tudják bővíteni a képességeiket. A képességek hiánya fakadhat olyan társadalmi, környezeti tényezőkből is, amelyre az egyéneknek nincs hatása (Sen 2003). A szegénység általános okai is összefüggésbe hozhatóak a képességek hiányával, ugyanis, ha ezek fennállnak, nem csak a jövedelem, mint eszköz hiánya okoz gondot a képességek bővítésében, hanem ezen tényezők is közrejátszanak.

A szegénység általános okai a következők lehetnek (OECD 2013):

- Éhezés: az éhezés nem egyenlő az alultápláltsággal. Éhezés alatt azt értjük, hogy nincs elég ennivaló, az alultápláltság viszont a fizikai és mentális képességeinkre is hatással van. Azzal, hogy a szegények keveset keresnek, kevesebbet esznek, kevesebb munkát tudnak végezni, egy szegénységi csapdát hoz létre.
- Nem megfelelő oktatás: az oktatáshoz való hozzáférést korlátozhatja a jövedelemhiány, előfordulhat, hogy a gyerekeknek is dolgozni kell. Az oktatáshoz való negatív hozzáállás vidéki területen gyakori, illetve az iskolába járás ellenszenve.
- Munkanélküliség – alacsony munkabér: A fejlődő országokban általában magas a munkanélküliségi ráta, amely azoknál az országoknál, ahol rengetegen élnek, kis százalék is millió embert érinthet. A szegénység akkor is fennállhat, ha nem elég magas a munkabér. Hiába van lehetősége az embereknek dolgozni, ha nem elég a jövedelem. A dolgozó szegénység sokkal nagyobb volumenű, mint a munkanélküli szegénység.

- Környezetkárosodás: Általánosítva beletartozik mind a túlnépesedés, víz és élelmiszerhiány, erdők irtása, szennyezés. De relevanciáját tekintve tapasztalhatjuk a klímaváltozást globális szinten, szmogriadókat, műtrágyák, rovarölőszerek kártékony hatását, a biodiverzitás csökkenését.
- Gazdasági trendek: Az infláció kifejezetten rossz hatással van a hitelek kamatjaira, ugyanis az inflációval együtt növekednek. A szegények, akik a bankok esetében nem hitelképesek és más forrásból vesznek fel hitelt, sokszor többet fizetnek, mint amennyit kapnak, a magas infláció mellett pedig ez a veszteség-nyereség arány még nagyobb lehet. A munkaerő piac tekintetében is, ha változás történik, kihatással lehet a szegénységre, például, ha egy fejlődő országban alacsony a munkaerő ára, akkor kiszervezhetik oda a munkát egy fejlett országból, amely a fejlődő ország tekintetében jó, de a fejlett országban dolgozó munkás elszegényedhet, mert nem lehet könnyen átképezni.
- Egyszülős családok: Ha a gyermekgondozás egy szülőre hárul, akkor sok esetben nélkülözéshez vezethet. Az utóbbi évtizedekben egyre több a válás, házasságon kívüli gyermek.
- Betegségek: Ide tartoznak a HIV/AIDS vírusok, amely meghatározók, illetve a megfelelő védőoltások, higiéniai feltételek hiányából adódó egészségügyi problémák. A betegségek az előbbi pontban említett egyszülős családot is eredményezhet, de a családon belüli jövedelem oly módon is megoszlik egy beteg családtag esetében, hogy a gyógyszerek és kezelések mellett a család fenntartására már nem jut elég. Kölcsönhöz folyamodnak ilyen esetekben. Ha a családnak nincs elegendő pénzügyi forrása, illetve fedezete, adóssághoz vezethet.

Elsősorban a személy fizikai állapota, intelligenciája, másodsorban a társadalmi tényezők, mint az egyenjogúság, politikai rendszer, normák, harmadsorban a környezeti tényezők, éghajlat, földrajzi elhelyezkedés befolyásolják a számára értékesnek tartott állapot elérését. Az árucikkek esetében is fontos, hogy azt az emberek az őt körülvevő környezetben hasznosítani tudják (Robeyns 2005). Mindezek alapján a szegénység okai és az egyéni szabadság tükrében, illetve Amartya Sen példáján keresztül arra a következtetésre jutunk, hogy a korlátozó okok sokszor az emberek tudatán kívül fosztják meg őket a szabadságoktól. E példa szerint az indiai analfabéták nem csak az olvasás szabadságának hiányával, hanem az ebből fakadó további olvasásra, írásra, kommunikációra épülő szabadságoktól is meg vannak fosztva (Sen 1993).

A képességszemlélet harmadik eleme a *képesség* „[A] »képesség« kifejezés a *tevékenységek/állapotok alternatív kombinációira utal, amelyeket egy személy el tud érni, és amelyek közül választhat egy kollekciót.*”¹ Ezen elem esetén szerepet játszik mind az eszköz és átváltási tényező együttesen, tehát a képességek a valódi lehetőségek. (Bajmócy 2012). Egy egyén számára több cselekedet is értékesnek bizonyulhat, ezért a választási lehetőségek is fókuszba kerülnek (Bajmócy et al. 2015). Nem mindegy, hogy valaki azért nem tud biciklit venni mert nincs bicikli üzlet a közelben, vagy azért, mert nincs elég jövedelme. Tehát a szegénységet is definiálhatjuk úgy, mint képességek hiánya.

2.3 A képességek Martha Nussbaum alapján

Ahhoz, hogy megtudjam milyen képességekre fókuszáljak, először az emberi méltósággal kell foglalkoznom (Nussbaum 2011). Az emberi méltóság leginkább a „basic capabilities”-be sorolható be, valami, ami bennünk van, fejlődésünk során felfedezzük, és elvárásokat támasztunk arra irányulva, hogy tiszteletben tartsák. Az érzékelésünk a méltósággal kapcsolatban eltérhet a kultúra miatt, neveltetés és eltérő intézmények, szabályok miatt. A méltóság megsértése viszont súlyos következményekkel járhat. Például egy nő bántalmazása nem csak a méltóságát sérti, hanem a férfiakhoz, illetve önmagához való viszonyulását is megváltoztatja. Az állampolgárok ezért elvárják, hogy egyforma jogaik legyenek, azonos bánásmódban részesüljenek, és a politikai vezetők céljai közt is szerepelni kell ezen egyenlőség fenntartása. A szabadság védelme olyan központi kérdés, amely nélkül az emberi méltóság megsérülne. A politikai feladatok közé tartozik azon központi képességek védelme, mind az élet védelme, testi épség, érzelmek, gondolatok kimutatása, ingatlan birtoklása, szabad véleménykinyilvánítás. Tehát nem elég, ha az állam pénzt ad, akkor lesznek a polgárok elégedettek, ha ezen képességeket is tiszteletben tartja.

Egyértelműen nem egyforma jövedelmi erőforrásokkal rendelkeznek az emberek, emellett más képességekkel is rendelkeznek, amelyek meghatározzák, hogy hogyan tudják az adott erőforrást hasznosítani (Nussbaum 2011). A pénz csak egy eszköz, egy erőforrás, hiszen, ha azt szeretnénk, hogy a városunkban a mozgássérültek is úgy tudjanak közlekedni, mint a többi ember, akkor pénzt kell költeni arra, hogy a buszokat, plázákat tudják használni. Tehát ezen

¹ Bajmócy Zoltán – Gébert Judit – Málovics György (2017): Helyi gazdaságfejlesztés a képességszemlélet alapján, JATEPress Szeged, 22.oldal

erőforrás segít elérni a célokat. A pénz önmagában sem elég. Hiába van valakinek vagyona, ha mozgássérült és nem tud eljutni A pontból B pontba.

A képességszemlélet és az emberei jogok közti kapcsolatot is meg kell figyelni (Nussbaum 2011). Az embereknek vannak alapvető jogai, amelyet tiszteletben kell tartani. A társadalomnak is kötelessége ezen jogok védelme, és fellépni, ha igazságtalansággal találkoznak. Az az eset is fennállhat, hogy hivatalosan vannak jogaik a polgároknak, de mégsem tudják őket érvényesíteni. Az államnak és a hatóságoknak ilyen esetben fel kell lépniük, de nem minden esetben történik így. Sokszor az emberek oktatás hiányában nem ismerik a jogaikat, nem ismerik a jogsértés következményeit, illetve nem tudják hogyan tudnának fellépni az igazságtalanság ellen. A kormány feladata, hogy minden polgárhoz eljussanak ezek az információk és biztosítani őket arról, hogy biztonságban vannak.

Nem csak a jelenre kell fókuszálni, hanem arra is, hogy az embereknek a jövőben is lehetőségük legyen a számukra értékesnek tartott képességek elérésére (Nussbaum 2011). A bizonytalanság nem csak egyéneket, hanem csoportokat is ugyanígy érinthet. Példaként említhetjük a foglalkoztatást. Egy vállalatnál több embert alkalmaznak, egy csoportot, viszont bizonytalan, hogy a jövőben meddig áll fenn a munkaviszony. Számtalan nő a jövőben akkor is hátrányba kerül, ha hitelt vett fel és a futamidő alatt zátonyra fut a házassága, illetve nem részesült korábban oktatásban, rosszabb esetben csak a férj dolgozott.

A nemek közti egyenlőtlenség szintén képességeket von el a nőktől, de nem csak az egyéni fejlődésre van hatással, hanem az ország produktivitására is, ha elvonnak a nőktől lehetőségeket (Nussbaum 2011). Meg kell említeni, hogy néhány fejlődő országban, igazán nagy probléma a gyermekházasság, családon belüli erőszak és túl nagy a szülői autonómia. A gyerekeket ösztönözni kell, hogy iskolába járjanak, hiszen ott olyan képességeket is szerezhetnek, amely abban segíti őket, hogy hogyan tudnak egy kényszerházasságból kilépni. Ki kell zökkenteni őket egy olyan buborékból, amelyet a szülők a vallás, kultúra, örökség miatt kényszerítenek a gyerekekre, ezáltal öntudatosabb, megabiztosabb felnőtté válhatnak. Formálja az embereket az oktatás, belső képességeiket fejleszti, a munkaerőpiacon előnyt élveznek, elősegíti a különböző szervezetek létrejöttét, amely résztvevői hasonló problémákkal szembesülnek, és együtt találhatnak megoldást. Egy gyermek esetében a képességek közti választást megnehezíti a szülői nyomás, hiszen éretlenek még olyan döntések meghozatalában, amely egy életre is szólhat.

A képességek is a szabadság egy olyan formája, hogy az elérhető tevékenységeket/állapotokat kombinálhatjuk, mindazonáltal, hogy a kombinációt a politikai, társadalmi és gazdasági környezet befolyásolja (Nussbaum 2011). Meg kell különböztetni a belső képességeket (internal capabilities) amelyeket az életünk során elsajátítunk, fejlesztünk, tehát nem velünk született képességek, például magabiztosság, a félelmeink legyőzése, de az is beletartozik, ha megtanulunk főzni, varrni. A belső képességek fejlesztésére, megteremtésére a társadalom általában pozitív hatással van, tehát jól teljesíthet a megteremtésben, de olyan utakat is megszüntethet, amelyek révén az emberek a képességeiket nem tudják érvényesíteni. Példaként említhetjük az oktatást, mialatt az emberek megtanulhatnak politikai véleményt formálni, a szólásszabadságra ösztönzik őket, de az iskola falain kívül elnyomással találkoznak, így nem tudják kinyilvánítani a véleményüket. Végül a velünk született képességekről is szót kell ejteni, amelyek lehetnek támogató jellegűek vagy épp az ellenkezője.

A „basic capabilities” olyan velünk született képességek, amelyek a későbbiekben lehetővé teszik a fejlődést (Nussbaum 2011).

Az eszközök és célok közti megkülönböztetés azért is fontos, mert az eszközök esetén azon van a hangsúly, hogy mit tudunk velük kezdeni abban a pillanatban, amikor céljainkat el akarjuk érni. A céloknak viszont más dolgoktól függetlenül is van értéke (Bajmócy et al. 2017). A képességszemlélet a jövedelmet is az *eszközökhöz* sorolja, vagyis erőforrásként kezeli az értékes cselekedetek eléréséhez. A jövedelem nem minden esetben a legkorlátozóbb tényező a lehetőségek eléréséhez, ugyanis a hiába tudnánk fedezni a kórházi ellátásunkat, ha nincs a közelben lévő kórház (Juhász et al. 2015).

A képességszemlélet egyik építőeleme az „agency”, vagyis, hogy saját tevékenységeink előmozdítására lehetőségünk van, tehát tudunk cselekedni a saját érdekeinkben (Bajmócy). Az állampolgárok cselekvő személyek, vagyis a fejlődési folyamat aktív résztvevői. A személy saját maga dönt a cselekvéseiről, céljairól (Bajmócy et al. 2017).

Összefoglalva a képességek mindazon értékesnek tartott állapotok/tevékenységek, amelyet az emberek saját érdekeikben mozdítanak elő és jó okkal értékesnek tartanak. Ki kell emelni, hogy mindezt a saját elhatározásból teszik, és lehetőségük is van mindezen elérésére. Az eszközök önmagukban nem elegendők ezen lehetőségek előmozdítására, hiszen az átváltási tényezők gátat szabhatnak neki. Vannak belső és külső képességeink, amelyeket egyaránt fejleszteni tudunk. A szabadság bővülése pedig szoros kapcsolatban van a fejlődéssel, Sen értelmezése alapján, a fejlődés maga a szabadság.

3. Pénzügyi integráció (Inclusive finance)²

Az egyéni szabadság kiteljesedése és a képességek bővülése érdekében a modern pénzügyi szolgáltatások elérhetősége kulcsfontosságú. A fejlődő országok, amelyek szegénységgel küzdenek, felzárkózást nyerhetnek ezen szolgáltatások segítségével. A pénzügyi intelligencia fejlődése pedig a jövőben tudatosabb pénzhasználatot eredményezhet.

Ezen fejezetben a pénzügyi integráció lényegére és a szegények finanszírozási forrásaira helyezem a hangsúlyt, azon belül is a mikrofinanszírozás. A mikrofinanszírozás első modellje a Grameen Bank, amely a mai napig több millió embernek nyújt mikrohittelt. A mikrofinanszírozás jó eszközöket nyújt a szegénység csökkentésére, de itt is megjelennek az átváltási tényezők, amelyek miatt nem elegendő az eszközök birtoklása.

3.1 A pénzügyi integrációról általánosságban

A képességek növeléséhez nagyban hozzájárul a technológia fejlődése, amely megmutatkozik mind az intézmények fejlődésében, pénzügyi szolgáltatások elérhetőségében (Oosterlaken 2013). Az egyéni szabadság növelésében pedig kiemelkedően fontos, hogy a fejlődő országok is részesüljenek a technika nyújtotta lehetőségekből. A legszegényebb háztartások szempontjából a pénzügyi integrációnak kiemelkedő szerepe van a szegénység kilábalásából, azáltal, hogy hivatalos pénzügyi szolgáltatásokat vehetnek igénybe (Demirguc et al. 2017). A 21.század gazdaságpolitikai céljaiban is szerepelnek olyan törekvések, amelyek a hátrányos helyzetű réteg fejlődésben való előmozdításáért felelnek (Kállay 2000). A pénzügyi integráció olyan utat nyithat meg a fejlődő országoknak, amely a fejlődéshez nagyban hozzájárul, és a képességek bővüléséhez ajtót nyithat.

A Világbank definíciója szerint a pénzügyi integráció lényege, hogy *„a magánszemélyek és a vállalkozások olyan hasznos és megfizethető pénzügyi termékekhez és szolgáltatásokhoz férhetnek hozzá, amelyek megfelelnek az igényeiknek – tranzakciók, fizetések, megtakarítások, hitel és biztosítás –, amelyeket felelős és fenntartható módon nyújtanak.”³*

A vállalkozások számára kiemelkedően fontos a pénzügyi integráció, hiszen beruházási lehetőségeket teremt, ezen felül elősegíti a tőkéhez való hozzáférést, jövedelmi különbségek kiegyenlítését (Demirguc et al. 2017). A banki eszközök elérhetősége szintén hozzájárul a

² Az „inclusive finance” pénzügyi integrációként használom a dolgozatomban.

³ [Pénzügyi integráció áttekintése \(worldbank.org\)](https://www.worldbank.org/en/topic/inclusivefinance)

fejlődéshez. A pénzügyi integrációt általánosságban az egyének számlával való rendelkezésével mérik, a pénzügyi fejlettséget azonban kizárólag ezzel nem lehet. A pénzügyi fejlettség méréséhez a jövedelmet, intézmények minőségét, az ország pénzügyi rendszerét, kormány intézkedéseit is figyelembe kell venni.

Alapvetően már a pénzintézeteknél nyitott számla is számottevően hozzájárul a pénz biztonságos tárolásához, váratlan kiadások fedezetére. Mindezek ellenére a mai napig a világ lakosságának közel 38%-a nem fér hozzá az alapvető pénzügyi szolgáltatásokhoz, vagyis pénzügyi szempontból kirekesztettek (Arandara-Gunasekera 2020).

A szegények tőkeforrásai a következők lehetnek: önfinanszírozás (self-financing), pénzkölcsön, kereskedelmi bankok, hitelintézetek, mikrohitel (Ferreira 2004).

Az önfinanszírozás azt jelenti, hogy az egyén a saját jövedelmével takarékoskodik, vagy az informális hitelpiacról, azaz rokonoktól vesz fel kölcsönt (Ferreira 2004). Ebben a helyzetben nem kell a fedezetekkel foglalkozniuk, illetve, ha bármi gond adódik a törlesztéssel, akkor könnyebben tudnak megoldást találni. A pénzkölcsönnél már nem így van, ugyanis ez a tőkeforrás már nem egyezik meg azzal, hogy rokonoktól kapnak kölcsönt. Még mindig az informális kategóriába sorolandó, de lehet, hogy ezen hitelezők már valamilyen fedezetet is elvárnak, illetve fedezet hiányában meg is tagadhatják a pénzkölcsönt. Sok esetben itt már ki vannak téve az adósok nyomásnak, amely mind a kamat, mind a törlesztés behajtásánál gondot jelenthet. A kereskedelmi bankok és hitelintézetek pedig már a formálisba tartoznak, így nem csak a fedezet hiányában tagadhatják meg a kölcsönt, hanem a hitelbírálat egyéb részén is megakadhat a folyamat. Nagyobb a kockázat ezen tranzakciók során amelyet nem biztos, hogy a bank tud vállalni, illetve nem tudja áthárítani az adósra sem.

3.2 Mikrofinanszírozás

A mikrofinanszírozás kisméretű pénzügyi szolgáltatások, amelyeket nem csak olyan embereknek nyújtanak, akik mikro vagy kisvállalkozást működtetnek, hanem akik gazdálkodnak, állatot tenyésztene, értékesítenek, szolgáltatást nyújtanak, földet, járművet, gépet adnak bérbe és abból szereznek jövedelmet (Robinson 2001). A mikrovállalkozásoknak nyújtott hitelt is mikrohitelnek nevezik, nem csak a legszegényebbeknek nyújtott hiteleket. (Molnár 2014).

A mikrofinanszírozás elsősorban hitelekre és megtakarításokra utal. A megtakarítások lehetővé teszik, hogy a jövőben a többlet likviditásukat felhasználják, vagy befektetés során jövedelemre

tegyenek szert. A hitelek pedig segítik a beruházások, fogyasztás növekedését. Elsősorban ezek a szolgáltatások a gazdálkodás javítására, az alacsony jövedelemmel rendelkezők életminőségének javítását, fejlődést, és produktivitás növelését célozza meg. Ezen szolgáltatások azonban inkább az informális hitelpiacon érhetőek el, de jellemzően magas költségekkel jár a hitelfelvevők számára. A bankok viszont veszteségesnek ítélik meg a kisösszegű hitelek nyújtását. A másik ok a nem megfelelő tájékoztatás, vagyis a hitelfelvevők nem képesek tájékoztatást adni a formális piacoknak a hitelképességükről, igényükről. (Robinson 2001). Az informális hitelpiac lehetőséget nyújthat hitelfelvételre azon gazdaságilag aktív szegények számára, akik nem minősülnek hitelképesnek a kereskedelmi bankoknál. Az „informális” azt jelenti, hogy nem felelnek meg a jogi kereteknek. De van, amikor formalitásba kell átlépni, például törvényes valutával való fizetés. Fizetési formák és számviteli eszközök tekintetében különbözőket használnak, mint az érvényes, és nem monetáris eszközöket is használhatnak (Guérin et al. 2011).

Az informális pénzügyi rendszer, és finanszírozás gyakorlatai a társadalommal együtt fejlődnek (Guérin et al. 2011). Attól függően milyen társadalmi környezetben megtalálhatóak, mind-mind másfélék. Két formáját megkülönböztethetjük, az egyéni és kollektívát. Példaként említhetjük a hitel- és takarékszövetkezeteket, amelyek biztonságos alternatívát jelentenek. Ezen intézményeken felül a család és barátok is az informális piac részei.

A mikrofinanszírozás első modellje visszanyúlik 1983-ra, a sokak által ismert Grameen bank modell, amely Muhammad Yunus nevéhez kötődik. Yunus a legszegényebb réteget célozta meg, a nyomorból való kitörés elősegítése érdekében (Molnár 2014). Dél-Ázsiában a lakosság negyede szegény, napi 2 dollárból, azaz 720 forintból élnek. Ez az alacsony jövedelem hozzájárul ahhoz, hogy mind a hitelfelvétel, illetve visszafizetés kapcsán problémákba ütközzenek (Futó et al. 2016). Megfelelő fedezettel sem rendelkeztek, így Yunus projektje ezt kiküszöbölve, úgy kaphattak kisösszegű hitelt, hogy semmilyen értéktárgyat nem kellett letétbe helyezniük. A helyi bankokkal közreműködve ezernyi hitelt kihelyeztek. Ez a projekt megcáfolta azt, hogy a szegény réteg nem hitelképes, viszont a bankok számára sokkal kockázatosabb és nagyobb költségekkel is jár. Yunus emiatt adakozókhoz fordult, ezen belül magánszemélyekhez, szervezetekhez – donorokhoz, majd az ő segítségükkel megalakult a Grameen Bank.

Ma már a Grameen Bank Banglades egyik legnagyobb bankja, 2010 októberében már egy millió embernek nyújtott mikrohitelt, ezzel bebizonyítva, hogy a szegények is bankképesek, mert a szegények igényeihez igazodik (Alam - Getubig 2010). A szegénységet ugyanis nem a

szegények hozzák létre, hanem abból fakad, hogy olyan lehetőségekből vannak kizárva, mint a hivatalos banki intézmények, vagyis a lehetőségekből való kizárás az intézmények és irányelvek korlátozásaiból fakad. A mikrofinanszírozó intézmények a szegény rétegen belül inkább a nőket célozzák meg, mint a férfiakat, és a lehetőség, hogy ezen szolgáltatásokhoz hozzájutnak, elősegíti mind a tudatosságot és társadalmi integrációt. Azért helyez a Grameen Bank nagyobb hangsúlyt a nőkre, mert bizonyítottan jobb hitelfelvevők, érzékenyebbek a szankciókra, elkötelezettebbek a kölcsönszerződések iránt. A nem szegény nők esetében viszont sokkal inkább megmutatkozik, hogy a nemfizetés nagyobb valószínűséggel alakul ki, illetve csoportos hitelezés során is ők azok, akik felláznak a találkozásokon.

A Graamen Banknak van egy rászorultsági tesztje (means test), vagyis, hogy kinek adnak hitelt először az határozza meg, hogy föld nélküli és/vagy vagyontalan (Alam - Getubig 2010). Akinek fél hektár földje van, illetve annál kevesebb, az föld nélküli. Vagyon nélküliek pedig azok a családok, akik anyagai javai az átlagos piaci érték alatt vannak. Ezen két teszt segíti elő, hogy valóban a legszegényebbekhez jusson a hitel.

Miben különbözik a Grameen bank a hagyományos bankoktól?

1. táblázat A Grameen Bank összehasonlítása a hagyományos bankokkal

	<i>Grameen Bank</i>	<i>Hagyományos bank</i>
Hitelfelvétel:	A hitel emberi jog	A hitel nem emberi jog
Célcsoport:	Szegények előnyben részesülnek	Nehezen kapnak hitelt a szegények
Biztosítékok:	Biztosítékmentes	Biztosítékon alapul
Hitelfelvételkor mire helyezik a hangsúlyt:	Az emberek jövőjén a hangsúly	Az eddigiekben megszerzett javakra is koncentrálnak
Tulajdonos:	Szegény nők tulajdonában van	Általában gazdag férfiak tulajdonában van
A bank célja:	A szegénységből való kilábalás elősegítése	Profit maximalizálás a cél
Adós késedelembe esik:	Átütemezheti a hitelüket	„büntető” üzemmódba kapcsolnak
Hitelfelvétel után:	Figyelmet fordít arra, hogy a gyerekek iskolába járhassanak, megfelelő higiéniai, lakhatási feltételek érvényesüljenek.	Nem fordítanak figyelmet arra, hogy mi történik a hitelt felvevő családdal és annak helyzetével

Forrás: [Is Grameen Bank Different From Conventional Banks? \(grameen-info.org\)](http://grameen-info.org)

A Grameen Bank összességében sokkal jobb feltételek kínál a szegény családoknak, legfőképpen a nőknek. Figyelmet fordít arra, hogy ha késedelembe esnek a törlesztés kapcsán, akkor ne magukat hibáztassák, hanem akkor úgy ütemezhessék át a konstrukciót, hogy a jövőben be tudják hozni a lemaradást. Általában kis összegű hitelekéről van szó, de a család számára nagy segítséget jelent. Már ez a kis összeg visszafizetése is esetleg gondot jelenthet, és a lakhatás, higiéniai körülmények megromolhatnak, esetleg a gyerekeknek is dolgozni kell, hogy tudják törleszteni a hitelt. De a Grameen Bank erre is figyelmet fordít, és nem hagyja, hogy a hitel miatt a család körülményei megromoljanak.

A mikrofinanszírozó intézmények többsége hitelt nyújt az ügyfeleknek, de vannak olyanok, amelyek megtakarításokkal és biztosításokkal is foglalkoznak.

A hitelek lehetnek fogyasztási, lakáscélú, vagy akár családi eseményre is fel lehet venni hitelt. (Kumari 2021). A hitelek visszafizetését különböző stratégiák segítik (Futó et al. 2016). A mikrohitelt nyújtó szervezet nem rendelkezik elég információval az adósról, nem tudja, hogy

hitelképes-e. Amennyiben nem az, befolyásolja mind a mikrohitelt nyújtók fenntartását és működését. Nem kérnek biztosítékot sem, vagyis nincs eladható, piacképes, másodlagos piaccal rendelkező értéktárgy arra az esetre, ha nem fizet az adós.

Emiatt olyan programokkal segítették elő a garanciavállalást, hogy az adósok csoportokat alkottak és kölcsönösen vállaltak garanciát egymás hitelének visszafizetéséért (Futó et al. 2016). Egy tanulási folyamat során először egy 5 főből álló csoport tagjai közül 2 ember kap hitelt, majd, ha a bank előírásainak, szabályainak megfelel, illetve kamattal együtt visszafizetik a hitelt, akkor a többi tag is kaphat hitelt. Amennyiben nem így történik, a csoport nyújt fedezetet az adósságra vagy a csoport többi tagja nem kaphat hitelt. Úgy nevezett „peer pressure”, vagyis nyomást helyeznek a csoportra. (Molnár 2014). Ezen hitelezési konstrukció egy olyan innováció, amely mind hozzájárul a szegény réteg csökkentéséhez, és egy olyan lehetőséget biztosít, amely a lakosság lehetőségeit bővíti, hogy a fejlődés útjára lépjenek (Futó et al. 2016).

A szociális mikrohitelezés esetén megkülönböztethetünk piaci (intézményi) és jóléti megközelítést (Molnár 2014). A piaci célja, hogy a mikrohitelezés általánosságban beépüljön a banki szolgáltatások sorába, úgy, hogy piaci értelemben is megtérüljön, hiszen a bankok eleve félnek mikrohitelt nyújtani, mert visszatartja őket a lehetséges veszteség. A jóléti megközelítés szerint pedig a legfontosabb, hogy a társadalom által elért haszon a mikrofinanszírozáson keresztül sokkal nagyobb legyen, mint a közvetlen költsége (Amin et al. 2017). Ide értendő a közbiztonság javulása, kevesebb segély. További megkülönböztetés szerint a piaci megközelítés hosszútávú céljai a pénzügyi eszközök biztosítása a szegények számára, míg a jóléti a nélkülöző réteg bevonását célozza meg a pénzügyekbe. A piaci szemléletű mikrofinanszírozás Latin-Amerikában terjedt el (Molnár 2014).

A mikrofinanszírozó szervezetek, amelyek fenntartása állami támogatás és adományok nélkül nehéz, mellett a nem kormányzati szervezetek, NGO-k nyújtottak hitelt a helyi vállalkozásoknak, illetve, azoknak, akik fedezet hiányában nem kaphattak hitelt a bankoktól (Amin et al. 2017). A mikrofinanszírozó szervezetek a közelmúltban nem kaptak annyi állami támogatást, amely elegendő lenne, így önfenntartásra kell törekedniük, amely elősegítette, hogy profitorientált intézményekké váljanak. Oly módon tudnak önfenntartók lenni, hogy a kamatokat a szegények esetében alacsonyan tartják, de amely ügyfelek jobb módúak, nagyobb kamatokat számolnak fel, így az esetleges veszteségeket is fedezni tudják.

Az ügyfelek tekintetében a mikrofinanszírozó szervezeteknek a nélkülöző, vidéki, aktív szegényeket kell megcélozni (Amin et al. 2017). Ezen szereplők finanszírozása magas költségekkel jár, amely a jövedelmezőséget csökkentheti és az önfenntartást veszélyezteti. Az ügyfelek elérése során figyelmet kell szentelni a mélységre és kiterjedtségre. Mélység alatt azt értjük, hogy mennyi embert érnek el, akik a szegénységi küszöb alatt élnek, amelyet a hitelfelvevőnkénti átlagos hitelegenleggel mérjük.

A mikrofinanszírozás esetében a hangsúly a hasznos és megfizethető pénzügyi szolgáltatásokhoz való hozzáféréseken van, illetve a felelősségen. A pénzügyi intézményeket bizonyos felelősség is terheli, hogy az ügyfelek úgy tudják a szolgáltatást használni, ahogy szeretnék, és ne érje őket kellemetlenség, amely a későbbiekben megingatja a bizalmat az intézmény és a személy/vállalkozás közt. A szegények tőkeforrásainak egyike a mikrohitel, amely olyan kísértékű szolgáltatások, amelyeket a személyek mind a formális és informális piacon is elérhetnek. A mikrohitel esetében a Graamen Bank hozott innovációt, amely bebizonyította, hogy a szegények is bankképesek, mindezek mellett a hagyományos bankoktól eltérően jobb feltételeket kínál, illetve figyelmet fordít arra, hogy az ügyfeleknek megkönnyítse a visszafizetést. Nem tud minden intézmény elég információt gyűjteni az ügyfelekről, ezért a garanciavállalást csoportos finanszírozás is elősegítheti.

3.3 Mikrohitel kamatlábak

Előzetes feltételezéseim szerint a mikrohitelek esetében magas a kamatköltség, emitt nem tudják az ügyfelek visszafizetni időben a hitelt. Ezen fejezet azt a célt szolgálja, hogy minél jobban kikristályosodjon, hogy a kamatlábakat milyen tényezők befolyásolják, és alternatívát nyújtson az esetleges kamatláb képlettel történő kiszámításához.

A mikrohitelek jelenléte nem feltétlenül számít új dolognak, hiszen a mikrohitel intézmények előtt is a szegény családok kis összegű, rövid lejáratú kölcsönöket vettek fel az informális hitelpiacon (Cotler - Almazan 2013). A kamatlábak tekintetében viszont előnye származhat a formális intézményeknek, ha alacsonyabb kamatokat számítanak fel. Felmerül a kérdés, hogy a mikrohitelek kamatlábait hogyan számolják, hiszen az eddigiek alapján a mikrohitelt folyósító intézményeknek társadalmi szerepvállalásuk is van, viszont, ha ugyanakkora kamatokat számítanak fel, mint a hagyományos bankok, akkor megkérdőjeleződik, hogy valóban a szegényeket segítik elő a fejlődésben, vagy sanyargatják őket (Gonzalez 2010). Muhammad Yunus azt a javaslatot tette, hogy a módszer a kamatprémiumon alapuljon, amit úgy határoztak meg, hogy a mikrofinanszírozó intézmény által felszámított kamatlábak és az intézmény által

fizetett piaci kamatlábon számított forrásköltségének különbsége. Mindezek alapján piros, sárga és zöld zóna különböztethető meg.

Zöld zóna: A zöld zónába tartozó intézmények a szegényeket támogató, rájuk összpontosító hitelprogramokkal rendelkeznek, a kamatláb és forrásköltség különbsége ≤ 10 százalékpontnál.

Sárga zóna: kamatláb és forrásköltség különbsége ≤ 15 százalékpont, de még mindig nem tartozik bele a profitmaximalizáló intézményekbe

Piros zóna: kamatláb és forrásköltség különbsége > 15 százalékpont. Ezen intézmények fő célja viszont a nyereség elérése, és őket már „loan shark”-nak, vagyis uzsorásoknak lehet nevezni (Gonzalez 2010). Gonzalez globálisan elemezte a mikrofinanszírozó intézményeket és arra a következtetésre jutott, hogy ha olyan alacsonyra csökkentenék a hitelkamatlábakat, hogy a profitjuk zero lenne, akkor is az intézmények 61%-a a piros zónába esne (Colombage – Wijayakoon 2019).

3.4 A mikrofinanszírozás sötét oldala

A mikrofinanszírozást a szakirodalom többsége úgy emlegeti, mint egy olyan lehetőség, amely képes a fejlődő országokban a szegénység leküzdésére és a fejlődés elindítására (Robinson 2001). Már az 1980-as években Indonéziában is felmerültek olyan kérdések a mikrofinanszírozás bevezetésével kapcsolatban, amelyek megkérdőjelezték azt, hogy az emberek meg fogják-e érteni a hivatalos hitelfelvétel folyamatát, megbíznak-e a bankokban és hogyan takarékoskodnak. A falvakban általában minden jövedelmüket felélték az emberek. Bolíviában az 1980-as hiperinfláció után a kisvállalkozások száma növekedésnek indult, amely utat nyitott a mikrohitel bővülésének. 1990-ben azonban problémák jelentkeztek, mert újabb fogyasztói hiteltársaságok léptek a piacra, amelyek nem vették figyelembe, hogy az adott ügyfélnek milyen a fizetőképessége, hanem csak arra támaszkodtak, hogy kapott-e már a múltban mikrohitelt vagy jelenleg rendelkezik-e vele. A hitelképességet csak ezen tények alapján mérték. Ezt kihasználva, az ügyfelek több hitelt is felvettek, és sokszor az egyik hitelből fizették vissza a másikat. A hitelezési túlfűtöttség mellett recesszióval is szembe kellett nézniük. Mindezek eredményeként a hitelezők küzdöttek a hitelek visszafizetéséért, amely hozzásegített a hitelező-adós viszony romlásához (OECD 2013).

A mikrofinanszírozó intézmények nem arra összpontosítanak, hogy a szegénységet csökkentsék, és az sem lenne igaz, hogy minden rászorulónak sikerül is ezeket a kisösszegű hiteleket visszafizetni (Hulme 2000). A kétezres évek elején már megfogalmazódtak olyan

kijelentések is, hogy a mikrohitelt inkább mikroadósságnak kellene nevezni, hiszen megmutatkozik, hogy a szegénységből való kilábalást korántsem eredményezi. A mikrofinanszírozó vállalatok azt sugallják, hogy pozitív hatást érnek el a társadalomra nézve, és az eredendő problémákat át tudják hidalni. Sok ember fél attól, hogy eladósodik, főleg azért, mert az eladósodottság nem csak jövedelemkieséssel, családon belüli feszültségekkel jár, hanem a hitelezők fenyegetik az adósokat, otthonaikban arra kényszerítik őket, hogy a vagyontárgyaikat adják oda nekik. A legrosszabb dolog, ami történhet egy „mikroadósságból” pedig az öngyilkosság. Az intézmények nem az ügyfelek igényeihez igazodnak, olykor az ügyfeleknek hazudni kell arról, hogy mire szeretnék felhasználni a hitelt. Nem minden esetben vállalkozásfejlesztésre, ház felújításra szeretnék használni, hanem egészségügyi ellátásra, oktatásra, élelmiszer-ellátásra. Hatékonyság tekintetében azok az intézmények hatékonyak - a bangladesiek – amelyek segítik a legszegényebbek körülményeit. A legtöbb esetben viszont ezen intézmények ügyfelei között nem nincstelenek, utcagyerekek, menekültek, fogyatékkal élők vannak többségben, hanem olyan ügyfelek, akik nem szegények, legalábbis nem tartoznak abba a rétegbe, amelyben élőknek életmentő lehet a mikrohitel.

A szegénység csodafegyvereként ünnevelt mikrofinanszírozást nagyon sokan támogatják, viszont korántsem gyógyír (Hulme 2000). A kezdeti sikerek miatt a figyelem inkább a pozitív irányba terelődött, viszont nem lenne helytálló azt mondai, hogy megoldást nyújt a szegénység csökkentésére.

Alapvető gond lehet, ha a mikrofinanszírozó intézmények nem a megfelelő célcsoportnak nyújtanak szolgáltatást. Intézményen belüli probléma is lehet, ha nem tudják az adósokat felmérni, de az is hiba lehet, ha az adós valótlanságokat állít. A problémának ez csak az egyik alapja lehet. Amennyiben az adós nem tudja fizetni a hitelt, és eladósodik, az intézménynek a társadalmi felelősségvállalás vonatkozásában olyan körülményeket kell teremteni, hogy mindkét fél számára megvalósuljanak az elvárásaik.

3.5 Átváltási tényezők a mikrofinanszírozás témakörében

A mikrohiteltest sokan ünneplik, mint hatékony megoldás a szegénység csökkentésére, de az értékelések alapján napjainkban már vegyes hatások figyelhetők meg.

Életünk minőségét nagyban befolyásolja, hogy milyen képességeket tudunk elérni, milyen eszközökkel, célokkal, és a kettő közti átváltási tényezőkkel rendelkezünk. Az eszközök esetében nem a konkrétan birtokolt tárgyon vagy jövedelmen van a hangsúly, hanem azon, hogy azzal a jövedelemmel mit tudunk kezdeni. Hiába van pénzünk, ha élelmiszerhiány van, vagy hiába rendelkezünk mikrohitellel ha nem tudjuk fejleszteni vele a vállalkozásunkat. A célokat pedig nagyban befolyásolják az átváltási tényezők, hiszen beletartozik az eszköz felhasználási lehetőségei. A mikrofinanszírozás elméletét és Sen által listázott átváltási tényezők összekapcsolása alapján öt legmeghatározóbb befolyásoló tényezőt találtam.

Befolyásoló tényezők lehetnek Sen listája alapján és a mikrofinanszírozás témakörénél maradva (Bajmócy et al.):

Személyes különbségek: megbízhatóság, intelligencia, hitelfelvételi hajlandóság, jövedelmi szükséglet.

Környezeti tényezők: ivóvíz, talaj minősége, vagyis nem mindegy, hogy a mikrohitel mekkora részét kell környezetvédelemi eszközökre költeni.

Társadalmi tényezők: tanulási lehetőségek, normák, nők helyzete, munkapiaci lehetőségek, fedezetek.

Viszonyítási különbségek: pénzügyi integráció, pénzügyi szolgáltatásokhoz való hozzáférés.

Családon belüli eloszlás: kell-e a gyermekeknek is dolgozni, hogyan oszlik meg egy családon belül, hogy kire mekkora jövedelem jut.

4. *Srí Lanka*

A mikrofinanszírozás sötét oldala Srí Lankán is megmutatkozik. Ezért a tanulmányom a Srí Lanka-i mikrofinanszírozás krízisét elemzi a képességszemlélet alapján. Azért választottam Srí Lankát, mert egy fejlődő ország, ahol nagy szükség van mikrofinanszírozásra, de mégsem tudta azt a hatást elérni, amelyre hivatott. Sőt, milliónyi embert sodort olyan helyzetbe, amely nem csak megnehezítette a szegénységből való kilábalást, hanem olyan helyzetet eredményezett, amely emberi életet is követelt.

Srí Lanka bemutatását társadalmi és gazdasági elemzéssel kezdem. A pénzügyi szektorra kitérve a főbb pénzügyi intézményeit bemutatom, mivel a krízis a mikrofinanszírozáson belül a mikrohitelekre terjedt ki, ezért a kutatásom során a hitelekre fókuszáltam, és azok kamatszámítására.

4.1 *Srí Lankáról általánosságban*

Srí Lanka szigetország, Dél-Ázsiában, amelyet az Indiai-óceán, a Bengáli-öböl és a Mannar-öböl vesz körül. 22 millió lakosú, a gazdasági növekedés átlagosan 5,3% (Világbank adatbázis 2021). Kilenc tartományra és 25 körzetre oszlik, fővárosa Sri Jayewardenepura-Kotte, legnagyobb városa pedig Colombo. Srí Lanka hivatalos nyelvei a szingaléz és a tamil, pénzneme pedig a Srí Lanka-i rúpia (LKR). Az országban a hivatalos nyelvek a szingaléz és a tamil, de sokan beszélnek még az angolt is (World Wide Tax 2023).

1948-ban nyerte el a függetlenségét, 1972-ben vált köztársasággá (World Wide Tax 2023). A függetlenséget követő időszakban Srí Lanka jóléti állammá fejlődött, ahol az oktatás színvonala határozottan jó. Egészségügyi szempontból a Srí Lanka-i nők várható élettartama a becslések szerint 77,28 év, míg a férfiaké 73,08 év. A táplálkozás tekintetében a fejlődő országok legjobbjai közé tartozik. Az Egyesült Nemzetek Fejlesztési Programja (UNDP) és az ENSZ Nemzetközi Gyermekmentő Alapja (UNICEF) a fejlődő országok között Srí Lankát a legjobbak közé sorolja az emberi fejlődési index alapján. Srí Lankán az oktatás ingyenes, és a világ azon kevés országai közé tartozik, amelyek az általános iskolától a felsőoktatásig biztosítják ezt.

A sajtószabadság korlátozott, nincs kormánykritika a sajtóban. Az üzletemberek és értelmiségiek is óvatosan nyilatkoznak, ugyanis a szólásszabadság kérdése is problémás (Magyarország Nagykövetsége Újdelhi).

2009 óta Srí Lanka a dél-ázsiai térség egyik legtöretlenebbül fejlődő országa volt: a gazdaság 2011-2016 között átlagban 5,34%-kal növekedett, majd 2016-tól némi lassulás következett be (Magyarország Nagykövetsége Újdelhi).

A COVID-19 járvány Srí Lankát sem kímélte. A gazdasága 2020-ban -3,6%-kal zsugorodott. Bár a kormány intézkedései a járvány első hullámának sikeres visszafogását eredményezte, mégis erőteljesen sújtották az építőipart és a közlekedést, miközben a textiliparra az összeomló globális kereslet is hatással volt (az európai és amerikai vevők sok esetben az érvényes megrendelések alapján már legyártott kollekciókat egyszerűen nem vették át) (Magyarország Nagykövetsége Újdelhi). A munkahelyek elvesztése és a jövedelmek kiesése következtében összeomlott a magánfogyasztás, a beruházások pedig csökkentek.

A járványügyi védekezés miatt növekvő állami kiadások növekedtek, a bevételek pedig csökkentek, ami a költségvetési hiány növekedését okozta, az adósságállomány pedig a becslések szerint elérte GDP 110%-át. A devizatartalékok 2021 elején 11 éves mélypontra zuhant. 2021 szeptemberére az országban pénzügyi válság kezdeti jelei mutatkoznak (Magyarország Nagykövetsége Újdelhi).

Mindezen információk mellett az utóbbi években a szegénység csökkenése lelassult, gyenge a beruházási környezet. A közelmúltban 57,2%-os inflációval, megnövekedett államadóssággal, csökkenő devizatartalékokkal és valutaleértékelődéssel kellett megküzdenie (WFP 2022, World Bank 2022). A központi bank 2022 januárja óta összesen 1,050 bázisponttal emelte az irányadó kamatlábakat, hogy megpróbálja megfékezni az inflációt.

4.2 A nők helyzete Srí Lankán

A mikrofinanszírozás témakörében nagyon gyakran kiemelik a női ügyfeleket, hiszen rengeteg forrást találunk azzal kapcsolatban, hogy jobb visszafizetőik. Srí Lanka szempontjából a nemek közti egyenlőség is kérdéses több tekintetben. Befolyásolja mindazt, hogy a formális hitelpiac mennyire elérhető számukra, a családon belüli viszonyokat, munkapiaci lehetőségeiket.

A nők helyzete korántsem jó világviszonylatban a szegénységet és nemek közti egyenlőtlenséget illetően (Somavia 2008). A világ szegényeinek 70%-a nő, emiatt a mikrofinanszírozó intézmények külön a női ügyfeleket célozzák meg. A tapasztalatok alapján a nők esetében a visszafizetési arány sokkal jobb, és a jövedelmük nagyobb részét költik a háztartásra, mint a férfiak, illetve a gyermekek oktatására. Bizonyos esetekben azonban a nők egyáltalán nem rendelkeznek a mikrohitelük felett, hanem a döntéseket a férfi családtagok hozzák meg.

Az NFI felmérése (National Financial Inclusion Survey) Srí Lankán a nemek közti egyenlőség szempontjából vizsgálódott (IFC 2018/19). A nők leginkább az informális pénzügyi szektorra támaszkodnak, annak ellenére, hogy az oktatás és fejlődés szempontjából jó lehetőségeik vannak. Illetve a férfiakhoz képest a fizetett munkaerőben való részvételük alacsony. Mindezek mellett az előregedő lakosság miatt is fontos, hogy a nők részt vegyenek a gazdasági életben. Jelentősegteljes, hogy a nők is rendelkezzenek saját erőforrásokkal, eszközökkel, amely hozzájárul a fejlődéshez, mert ez elősegíti a nemek közti egyenlőséget, és így olyan problémákkal is szembe tudnak nézni, amely nem közvetlenül pénzügyi gondokat jelent, például a nemi erőszak.

A Srí Lanka-i nők ugyanúgy rendelkeznek bankszámlával, mint a férfiak, viszont a nők körében a mikrofinanszírozó intézményekre való hagyatkozás magasabb százalékban fordul elő, illetve jobban az informális pénzügyi intézményekre támaszkodnak (IFC 2018/19). Leginkább a pénzeszközeiket nem helyezik se bankba, se nem vesznek igénybe pénzügyi szolgáltatást a megtakarításaik megőrzésére, hanem csak egy számukra biztonságosnak helyen őrizik. A biztosítások tekintetében már jobb a helyzet, hiszen 4800 megkérdezettből minden 5. ember rendelkezik valamilyen biztosítással. Ellenben nem rendelkeznek a biztosításokról megfelelő információkkal, nem ismerik a használatát, előnyeit. Az életbiztosítás a legnépszerűbb opció a nők körében.

Az NFI felmérése arra is támutatott, hogy attól, hogy a nők ismerik az informális finanszírozással járó kockázatokat, és tisztában vannak a következményekkel, ez a tudatosság nem mutatkozik meg abban, hogy inkább a formális szolgáltatások felé forduljanak (IFC 2018/19).

A nők munkaerő-piaci részvételével kapcsolatban rengeteg innováció született, de még 2021-ben is alacsony a részvételi arány. 2019-ben a munkaerő 33,55%-át tették ki a nők, azaz a nemek közti egyenlőtlenség magas. Az UN Guiding Principles on Business and Human Rights (UNGPs) vagyis az ENSZ Fejlesztési Programja 3 pillérre tagolódik (Jayasundere – Silva 2021):

1. Pillér

Az állam köteles megvédeni az emberi jogokat, szabályozás, bírálathoz során orvosolni a visszaéléseket, büntetéseket kiszabni. Beletartozik a szabályozás körébe mind a nők jogainak védelme és az üzleti tevékenység védelme.

2. Pillér

A vállalkozásoknak az emberi jogok tiszteletben tartására kell ösztönözni, elkerülni azok megsértését, elkerülni a kedvezőtlen hatások érvényesülését.

3. Pillér

Az üzleti életben negatívan érintetteknek a jogorvoslathoz való hozzáférést az államnak és vállalkozásoknak biztosítani kell (Jayasundere – Silva 2021). Nem csak a szabályozás, és jogalkotás a cél, hanem annak érvényesítése is, azaz az államnak biztosítani kell, hogy elérjék a kívánt hatást.

Emellett a nők jogait erős szabályzó keret védi, mégsem mutatkozik meg a munkaerőpiacon, illetve továbbra is diszkrimináció áldozatai. The Maternity Benefits Ordinance No. 32 of 1939, vagyis az anyákat védő rendelet védelmet biztosít nőknek és magzatnak, hogy ne olyan munkát végezzenek, amelyek veszélyeztetik őket. Ezen kívül a szülési szabadságot és a szoptatási szünetet is magába foglalja.

A nők elleni erőszak egy rejtett dolog Srí Lankán. Nem jelentik be őket, viszont számos esetben történik nők elleni erőszak, mind a munkahelyen, mind az egyetemen. (Gunawardena, 2014)

A felmérések alapján az állam a nők jogait erősen védi, mégsem mutatkozik ez meg. Amennyiben a nők tisztában is vannak saját jogaikkal, nem minden esetben mernek fellépni a

bántalmazás ellen. Az informális hitelpiac felé fordulnak, pedig ismerik a következményeket. Ezen gondolatmenetből kiindulva feltételezem, hogy a bántalmazás során is tisztában vannak azzal, hogy felléphetnek ellene, de ugyanígy nem mutatkozik meg a tudatosság, vagy esetleg a rossz tapasztalatok alapján úgy vélik, hogy a hatóságok nem foglalkoznak a problémáikkal.

4.3 Srí Lanka pénzügyi szektor

Ha egy ország pénzügyi rendszere stabil, akkor a külső és belső sokkhatásoknak ellenáll és képes ösztönözni a beruházásokat, a piacok eredményesen tudnak működni, a szilárd az elszámolási és fizetési rendszer (Central Bank of Srí Lanka, 2014). Beletartozik az is, hogy a gyenge pontokat a pénzügyi szektor ismeri és tesz azért, hogy a befektetők számára ezeket kiküszöbölje és egy biztonságos környezetet teremtsen. Az árstabilitás, a monetáris politika transzmissziójának elősegítése, az erőforrások allokációja mind fontos célnak felel meg.

1. táblázat: A Srí Lanka-i pénzügyi rendszer a főbb pénzügyi intézményeket foglalja magában

Srí Lanka Központi Bankja	CBLS	Central Bank of Sri Lanka
Engedéllyel rendelkező kereskedelmi bankok	LCB	Licensed Commercial Banks
Engedélyezett szakosított bankokat	LSBs	Licensed Specialised Banks
Szakosított lízingcégek	SLC	Specialised Leasing Companies
Elsődleges forgalmazókat	PDs	Primary Dealers
Engedélyezett pénzügyi társaságokat	LFCs	Licensed Finance Companies

Forrás: [About the Financial System | Central Bank of Sri Lanka \(cbsl.gov.lk\)](http://cbsl.gov.lk)

Ezen intézményeken kívül pedig nyugdíjalapokat, értékpapírpiazi közvetítőket, brókereket, befektetési lapokat, hitelszövetkezeteket foglalja magába (Central Bank of Srí Lanka, 2014).

A Srí Lanka-i bankszektor, amely az LCB-ket és az LSB-ket foglalja magában, a fő szerepet tölti be a pénzügyi rendszerben, és 2014 végén a pénzügyi rendszer teljes eszközállományának 58 százalékát tette ki (Central Bank of Srí Lanka, 2014). A bankok, részt vesznek az egész gazdaság likviditásellátásában, miközben átalakítják az eszközök kockázati jellemzőit, vagyis kardinális jelentőséggel bír ez a szektor. A bankok pénzforgalmi szolgáltatások nyújtásával is foglalkoznak, ezzel a tranzakciók végbemenetelét könnyítik. Másrészt a bankok olyan kockázatnak is kitéhetik a pénzügyi rendszert, amellyel rendszerszintű sebezhetőséget okozhatnak, részben az eszközök és források lejáratának eltérése és összekapcsoltságuk miatt.

Ezért a bankok stabilitása kiváltképpen fontos, hiszen bármilyen csőd megingathatja a rendszert.

Az LCB-kről külön említést kell tennem, vagyis az engedéllyel rendelkező bankokról, mert 2014-ben a piaci részesedésük a teljes pénzügyi rendszer eszközeinek 49%-a, a bankszektor eszközeinek 84%-a volt (Central Bank of Sri Lanka, 2014). Ebben az évben a bankszektor 25 LCB-ből és 9 LSB-ből állt. A pénzügyi rendszer stabilitására 6 LCB-ből, vagyis rendszerszinten fontos banktól függ. Ezen 6 bank két állami bank és a négy legnagyobb Sri Lanka-i magán kereskedelmi bank.

A pénzügyi szektorban azonban, ha nagy a verseny, akkor néhány intézményre rányomhatja a bélyegét és életképtelenné válhatnak, ha nem tudnak gyorsan alkalmazkodni. (Central Bank of Sri Lanka, 2014)

Sri Lanka változatos formális, informális és félformális pénzügyi szektorral is rendelkezik. A pénzügyi integráció során a formálison van a hangsúly, vagyis az engedélyezett kereskedelmi bankok, pénzügyintézetek, szakosodott lízingcégeken, engedéllyel rendelkező mikrofinanszírozó intézményeken (Arandara-Gunasekera 2020). A Sri Lanka-i felnőttek 74%-a rendelkezik számlával hivatalos pénzügyintézetnél, de megtakarításokkal csak 29%. A pénzhiány egy fő oka annak, hogy a magánszemélyek nem nyitnak számlát. Minden pénzüket felélik, és nincs ahhoz többletjövedelmük, hogy megtakarítani tudjanak. A bankkártyahasználatot nem részesítik előnyben, helyette inkább készpénzzel fizetnek. A pénzügyi szolgáltatások ismeretében és igénybevétele szempontjából az edukációnak nagyobb szerepe van, mint az életkornak. Általánosságban arra következtethetünk, hogy az idősebb korosztály jobban ódzkodik a hivatalos pénzügyi szolgáltatásoktól, például nehezebben akarnak számlát nyitni, de a kutatások inkább arra a következtetésre jutnak, hogy az iskolai végzettség meghatározóbb ennek tekintetében, mint az életkor.

Sri Lankán Magyarország Nagykövetsége által publikált információk alapján sokan beszélnek az angolt, és a fejlődő országok egyik legjobbjaként írja le. Az oktatásra adottak a lehetőségek. A pénzügyi szektort tekintve 6 rendszerszinten fontos bankról beszélhetünk, amelyek magán kereskedelmi bankok. A pénzügyi integrációt tekintve, a felnőttek nagyobb százaléka rendelkezik számlával hivatalos intézménynél, de megtakarításokkal igen kevesen. Nem tudnak tehát eleget megtakarítani, amely egy hitel visszafizetése esetében is gondot jelenthet, főleg, ha a szolgáltatást nyújtó pénzügyi intézmény nem tud alkalmazkodni az ügyfelek élethelyzetéhez, esetlegesen felmerülő problémákat nem tudja megfelelően orvosolni.

4.4 Mikrohitel kamatlábakat meghatározó tényezők Sri Lankán

1990-es évektől kezdve Sri Lankán, a politikai vezetők arra törekedtek, hogy a mikrofinanszírozó intézmények nyereségesnek és önfenntartónak kell lenniük, a mikrofinanszírozó intézményeket pedig kamatláb emelésre sarkallták (Colombage – Wijayakoon 2019). A magas kamatlábak viszont nem segítették elő a profit növekedését, illetve a magas nemfizetési arány és magas adminisztrációs költségek szintén közrejátszottak. Függtek az intézmények az adományozóktól. A magas kamatlábak Sri Lankán is gondot jelentenek, amely az ügyfelek eladósodásához, a mikrofinanszírozás lényegének érdekütköztetéséhez vezet. Ellenkező elvárások a kamatlábbal kapcsolatban, értelemszerűen az ügyfelek alacsony, az intézmények magasat szeretnének. A szabályozásoknak erre a konfliktusra kellene olyan lehetőséget kínálni, hogy a pénzügyi intézmények önfenntartását szolgálja, de az ügyfelek sem legyenek túlterheltek.

A Sri Lanka-i hitelkamatlábakat meghatározó tényezőket egy 2019-es tanulmány foglalja össze (Colombage – Wijayakoon 2019). A tanulmány szerint azok az ügyfelek, akik nem az informális piacról vesznek fel hitelt, sokkal magasabb kamatot fizetnek a mikrofinanszírozó intézményeknek. Ha alacsony lenne a kamatláb, akkor a betétek kamatlábainak is alacsonyabbnak kell lennie. Mindezek mellett, ha olcsó a hitel, vagyis alacsony kamatot kell fizetni, akkor az ügyfelek megítélése is változik a visszafizetéssel kapcsolatban, inkább ajándéknak, támogatásnak tekintik. A mikrofinanszírozó intézmények szempontjából viszont a nyereség elérése érdekében a hitelek kamatlábainak tükrözni kell az adminisztrációs és tranzakciós költségeket, amelyek a mikrofinanszírozásnál magasabbak, a forrásköltséget és a hitelezési veszteségre képzett céltartalékot. Költséget jelentenek ezen felül az ügyfelekhez való hozzáférés, ellenőrzési költségek. A kamatplafon bevezetése, a magas kamatlábak megakadályozására megoldásként elfogadták, de a mikrofinanszírozó szektorra nincs jó hatással. A növekedésüket gátolja, a potenciális befektetők száma csökken ebben az ágazatban, csökken a hitelképesség, csökkenti a betéti kamatlábakat, viszont a mikrohitelek iránti kereslet nő, de mesterséges módon. A Sri Lanka-i hitelezési gyakorlatban, amikor magasak a kamatlábak, akkor nagy valószínűséggel nem tudják az ügyfelek visszafizetni a hitelt időben, akkor az ügyfelek egy másik pénzügyi intézménytől vesznek fel hitelt az előző törlesztésére.

A mikrofinanszírozó intézmények által kínált szolgáltatások 100-tól 1000 dollárig terjednek általánosságban, de térségenként eltérő lehet (Colombage – Wijayakoon 2019). A mikrohitelek

visszafizetése heti részletekben történik, egy-két hónap türelmi idő után. Az az összeg, amelyet visszafizetnek, a következő képlettel számolhatjuk ki:

$$\frac{tőke + kamat}{hátralévőhetekszáma}$$

Akár háromszámjegyű kamatokat is felszámolhatnak azok az intézmények, amelyek nem tartják be a szabályokat, és a kormány figyelmét és elkerülik. Ezen intézmények működése nem transzparens (Faulkner 2020).

A mikrohitel kamatlábának meghatározására az alábbi képletet használhatjuk⁴:

$$R = \frac{AE + CF + K - II}{1 -}$$

R= mikrohitel kamatlába

AE= adminisztratív költségek

LL= hitelezési veszteség

CF=forrásköltség

K= tőkésítési ráta

II=befektetési jövedelem

Azonban létezik egy egyszerűbb, ám annál realisztikusabb megközelítés⁵:

$$\begin{aligned} & \text{Hitelek bősármazójövedelem} \\ &= \text{forrásköltség} + \text{hitelezésveszteségráfordítás} + \text{működésiköltség} \\ &+ \text{nyereség} \end{aligned}$$

Kamatlábra ható tényezők a következők:

1. Forrásköltség – A mikrohitelezők vagy a saját tőkéjükre, vagy adósságállományukból finanszírozzák a hiteleket. A tapasztaltabb hitelezők nagyobb részt saját tőkéből, tehát nekik csökken a forrásköltségük, mert nem kell annyi idegen forrást igénybe venni. De a forrásköltség növekedése miatt a kamatlábakat is növelniük kell a pénzügyi intézményeknek, hogy nyereségesek maradjanak.

⁴ Faulkner, S. (2020): *Microfinance and Payday Lending: Are they Solving a Problem or Creating One?*. Undergraduate Honors Thesis Department of Economics University of California, Berkeley. 5. oldal

⁵ Faulkner, S. (2020): *Microfinance and Payday Lending: Are they Solving a Problem or Creating One?*. Undergraduate Honors Thesis Department of Economics University of California, Berkeley. 5. oldal

2. Hitelezési veszteség – költséget jelentenek, így, ha nő a nemteljesítés, akkor a kamatlábak is. A háttérben a biztosíték hiánya áll, vagy ha van is biztosíték, valószínűleg nem fedezi a veszteséget. A mikrofinanszírozó intézmények céltartalékot képeznek erre az esetre.
3. Működési költségek növekedése – a költségek fedezete miatt a hitelek kamatlába is nő. A működési költségek magukba foglalják a készleteket, befektetett eszközök értékcsökkenését, személyi juttatásokat, a hitel kivitelezésének költségei és még sorolhatnánk, tehát egy olyan összetevő, amely leginkább meghatározza, hogy az adós mennyit fog fizetni.
4. Jövedelmezőség növekedése – Ha nő a jövedelmezőség, akkor az intézmény tovább szeretné ezt növelni, így a kamatlábakat növeli.
5. Vállalat mérete nő – Amennyiben az intézmény mérete nő, ebből feltételezhetjük, hogy fenn tudja magát tartani, és nincs olyan helyzetben, hogy az ügyfelek elérése miatt csökkentenie kellene a kamatlábakat (Colombage – Wijayakoon 2019 - Faulkner 2020).

A formális pénzügyi intézmények előnye lehet, ha a kamatok alacsonyok, hiszen azon ügyfelek, amelyek megfelelő oktatással rendelkeznek, fel tudják esetlegesen mérni, hogy a jövőben tudják-e fizetni őket a törlesztőrészekkel együtt. A társadalmi szerepvállalásuk a mikrofinanszírozó intézményeknek kulcsfontosságú, ezért hangsúlyt kell fektetniük arra, hogy valóban a szegényeket tudják segíteni a fejlődésben, és ne akadályozza meg őket a magas kamatláb ebben. Yunus három zónája között a piros zóna sajnos a meghatározó, hiszen a legtöbb intézmény ebbe a kategóriába esik. Az önfenntartás természetesen fontos, de gyakran az intézmények túlterhelik az ügyfeleket, amely viszont nemfizetéshez vezet, és visszahathat az önfenntartásra ellenkező irányban. A magas kamatok ellen a kamatplafon viszont nem jelent megoldást.

4.5 Srí Lanka mikrofinanszírozási szektorja

Srí Lankán számos pénzügyi intézmény nyújt mikrofinanszírozást (Central Bank of Srí Lanka 2018). Többek közt bankok, engedélyezett pénzügyi vállalatok, szövetkezeti bankok, takarékosági és hitelszövetkezetek, divinaguma bankok és mikrofinanszírozási vállalatok. Amely bankok és pénzügyi társaságok engedéllyel rendelkeznek, azokat a Központi Bank szabályozza, a hitelszövetkezeti társaságokat a Szövetkezetfejlesztési Minisztérium (Department of Cooperative Development). Azonban számos olyan mikrofinanszírozást szolgáltató van, akik egyik szabályozó hatáskörébe sem tartoznak. Ha nincsenek szabályozva

ezen mikrofinanszírozók, akkor ezen szolgáltatók miatt az ügyfelek kizsákmányolással, illegális betétmozgatásokkal, nagyon magas kamatlábakkal és olyan behajtási módszerekkel találkozhatnak, amely nem csak nem erkölcsös. Ezen intézmények magas tranzakciós költséggel működnek, és alacsony a visszafizetési arány is. Szegénységi körforgást „cycle of poverty” tartják fenn, hiszen a szegények kizsákmányolása visszatartja a gazdasági fejlődést. Ezen intézmények működése megingatja mind a pénzügyi rendszert, és a fogyasztók sem fognak megbízni a hivatalos intézményekben sem a rossz tapasztalatok miatt.

Kísérleteket viszont tettek annak érdekében, hogy a szabályozatlan intézményeket szabályozni tudják. 2016-ban a parlament elfogadta a 2016. évi 6. számú mikrofinanszírozási törvényt, amely 2016. július 15-én lépett hatályba (Central Bank of Sri Lanka 2018). *A törvény rendelkezik a mikrofinanszírozási tevékenységet folytató vállalatok, az engedélyezett mikrofinanszírozási vállalatok (LMFC-k) engedélyezéséről, szabályozásáról és felügyeletéről. Az LMFC-ket közvetlenül a Sri Lanka-i Központi Bank Monetáris Tanácsa szabályozná⁶.*

A törvény meghatározza a mikrofinanszírozási tevékenység fogalmát, amely a következő,

"betétek elfogadása és nyújtása-

(a) pénzügyi finanszírozás bármilyen formában;

(b) egyéb pénzügyi szolgáltatások; vagy

(c) bármilyen formájú pénzügyi elhelyezés és egyéb pénzügyi szolgáltatások nyújtása elsősorban alacsony jövedelmű személyek és mikrovállalkozások számára.....⁷".

3. táblázat: Az engedélyezett mikrofinanszírozó vállalatok 2021. június 30-án

Berendina Micro Investments Company Limited	Nawala
Lak Jaya Micro Finance Limited	Pannipitiya
Dumbara Micro Credit Limited	Mirigama
Sejaya Micro Credit Limited	Nugegoda

Forrás: [Licensed Microfinance Companies | Central Bank of Sri Lanka \(cbsl.gov.lk\)](#)

Egy 2005-ös tanulmány a mikrofinanszírozás háztartásokra gyakorolt hatásáról elismeri, hogy a pénzügyi szolgáltatások elérése önmagukban nem elegendőek a háztartások életkörülményeinek javításához (Tilakaratna et al. 2005). A vidéki infrastrukturális fejlesztések

⁶ [Mikrofinanszírozási ágazat | Sri Lanka Központi Bank \(cbsl.gov.lk\)](#)

⁷ [Mikrofinanszírozási ágazat | Sri Lanka Központi Bank \(cbsl.gov.lk\)](#)

elősegíthetik a mikrofinanszírozó intézmények elérhetőségét, de ehhez a magán- és nem kormányzati szektorokat is ösztönözni kell, hogy ők is részt vegyenek az infrastruktúrában. A mikrofinanszírozó intézményeknek pedig az ügyfelek igényeihez mérten hatékony mikrofinanszírozási eszközök kialakításán kellene dolgozni. Mikrofinanszírozás hatékonyságát tekintve fontos az elérhetőség, vagyis ne csak néhány földrajzi helyre korlátozódjanak, illetve ne csak a szegénység kis rétegét szolgálják ki. A kutatás alapján Srí Lankán széles a lefedettség.

5. Csapdák – A mikrofinanszírozás sötét oldala

A mikrofinanszírozás sötét oldalát három forrásból közelítem meg. Elsősorban a szakirodalmi forrásokat felhasználva, illetve a fellelhető Srí Lanka-i esettanulmány alapján, amely Matugama körzet mikrohitel nem teljesítéséről ír, végül a fellelhető sajtóanyagokat, YouTube videókat is elemeztem. Viszont számomra nem elegendő, ha az interneten fellelhető adatokat használom, ezért interjút készítettem Sivananthan Vallipuram-mal.

A mikrohitelek éve 2005 volt, ekkor az ENSZ a mikrohitel évének nyilvánította. Azonban lehet, hogy elérte ezzel a tetőpontot? Rengeteg sikertörténetről olvashatunk az interneten, szakirodalomban egyaránt. De vajon minden esetben ilyen sikeres a mikrohitelezés? Mik lehetnek a buktaói? Milyen képességektől fosztja meg az embereket? Milyen a negatív oldala? Ilyen, és ehhez hasonló kérdésekre keresem a választ tanulmányom során, amely bemutatja a mikrofinanszírozás árnyoldalát, és annak nőkre gyakorolt hatását Srí Lankán.

Azt, hogy a mikrofinanszírozás a szabadságot növeli-e, úgy tudhatjuk meg, hogy a szegénység csökkentését a társadalmi képességek bővülése alapján határozzuk meg. Tehát nem jövedelem szempontból.

A mikrofinanszírozás növelheti a szabadságot, de csökkentheti is. Szabadságcsökkentő maga szerződés is, hiszen vissza kell fizetni a hitelt. Ha nem tuják visszafizetni a hitelt, akkor szabadságuk súlyosan csökken. Abból a szempontból sem bővíti a szabadságot, hogy a pénzügyi szolgáltatásokhoz való hozzáférés nem elegendő, hiszen nem biztos, hogy minden személy számára megfelelő.

A visszafizetés nem csak személyes dolgokat foglal magában, hogy amiatt ne menne, hanem akinek nincsenek pénzügyi ismeretei, nem tudnak számolni, az nem is tudja megítélni, hogy vissza tudja-e fizetni a kölcsönt. De vannak gazdasági tényezők is, betegség, lopás, alacsony bérek.

A mikrofinanszírozás alapvető feladata a szegénység csökkentése, a szegények fogyasztásának kiegyenlítése. Alapvetően a „basic capabilities”, azaz alapvető képességeik növeléséhez járul hozzá, például az egészség és oktatás növeléséhez, a nők szerepének erősítéséhez, a pénzügyi műveltség kialakításában (Nussbaum 2011).

5.1 A Srí Lanka-i törlesztőképesség hiánya - esettanulmány

Matugama körzet esettanulmányával⁸ kezdtem a kutatásom, amelyet 2020-ban publikáltak. A mikrohitel válság az egész országot érintette, Matugama körzetben

Az információkat egy 2019-es tanulmány alapján kibővítettem, amely a mikrofinanszírozás gyakorlatáról és nőkre gyakorolt hatásáról szól.

Srí Lanka hiteligénye nagy, hiszen egy fejlődő ország, de a kereskedelmi bankokon keresztül igényelt hitelek követelményeinek a legtöbb szegény nem tud eleget tenni, ezért egyre nagyobb teret nyernek a mikrofinanszírozó intézmények. De a visszafizetésnél már problémák jelentkeznek. Matugama körzetben, Srí Lanka déli részén is rengeteg hitelfeltevő volt, de a visszafizetés már nem minden ügyfélnek sikerült. Az esettanulmány a mikrohitelek nem teljesítésének befolyásoló tényezőivel foglalkozik. Srí Lankán pedig nagy gond jelentkezik a visszafizetések kapcsán a mikrofinanszírozó szektorban. Olyannyira, hogy az északi tartományában be is tiltották, mert öngyilkossági kísérletekről számoltak be, nők elleni erőszakról. Mindezek alapján fel kell tárnai a nemfizetések okait

A 2019-es tanulmány pedig a Srí Lanka-i mikrofinanszírozás gyakorlatáról és nőkre gyakorolt hatásairól ír, Srí Lankán 37 mikrofinanszírozási intézmény van, 94 milliárd rúpia teljes hitelportfólióval. 2,4 millió női ügyfelet számolnak (Chandima – Kulasabanathan 2019). A becslések szerint azonban a mikrofinanszírozó intézmények száma ezekre tehetők, amely a szabályozó szerveken kívül működik.

Először is, a mikrofinanszírozó intézmények jövőjét leginkább az befolyásolja, hogy a hiteleket hatékonyan tudják-e beszedni a hitelfeltevőktől (Sumanasiri 2020). Befolyásolja mindazt, hogy a jövőben is tudjanak kölcsönt folyósítani, amely pedig kihat a likviditásra, nyereségre. Ha fennmaradnak ilyen hiteltartozások, akkor a szegénységi problémák nem fognak csökkenni, hanem annál inkább növekedni fognak.

Srí Lanka fejlődő ország, és számos társadalmi és politikai problémával kell megküzdenie, emellett nem elhanyagolható a nemek közti egyenlőtlenség, korrupció és a szegénység.

⁸ [\(PDF\) Microfinance Loan Default in Sri Lanka: A Case Study of Matugama Division \(researchgate.net\)](#)

Mindezek enyhítésében szerepet játszanak a mikrofinanszírozó intézmények, hiszen a nők szerepét erősítik, hangsúlyt fektetnek az oktatásra, és a fejlődést fenntartható módon segítik elő (Sumanasiri 2020).

A hitel akkor minősül nemteljesítettnek, ha a felvevő nem fizeti vissza a kölcsönt, késedelem pedig, ha részlegesen fizet, kihagyja a fizetést, vagy később fizet, mint a hitelszerződés szerint kellene (Sumanasiri 2020). Gyakran, ahol késedelem jelentkezik, nem sokkal nemteljesítetté válik, hiszen egyre kevesebb lesz a valószínűsége, hogy tud fizetni. A mikrofinanszírozó intézményeknek ezért figyelniük kell, hogy a hitelbírálat során az értékeléshez szükséges szakértelem hiánya ne álljon fenn, illetve az intézmény szemszögéből is minimalizálni kell a kockázatot. A magas kamatlábak is szerepet játszanak a nemfizetésben, valamint a hitelnyújtó késedelme is. A folyósítás késedelme, esetleg a hitel hiánya, magas kamatok és a gazdálkodók életkora, és gyenge ellenőrzés a fő okai a nemfizetésnek.

A hitelfelvevőknél az alacsony jövedelem, eladósodottság, hitelfelvétel magas költségei, futamidő pedig a nemteljesítés valószínűségét növelik. A futamidőt tekintve a hosszú fizetési határidő csökkenti a nemfizetés valószínűségét (Sumanasiri 2020).

Persze az intézmények is felelősségre vonhatók olyan esetben, ha a nemfizetés amiatt jelentkezik, mert a vezetői döntések gyengék, gyenge stratégiákkal dolgoznak, a hitelcsoportokat nem támogatják, így a csoport tagjai nem is lesznek motiválva a visszafizetésre (Sumanasiri 2020). A makrogazdasági tényezők sem elhanyagolhatóak, az árszínvonal változása, GDP csökkenése, devizaárfolyam leértékelődése mind befolyásolja a visszafizetést. A gazdasági növekedés pedig mind elősegíti a hitelek kihasználtságát.

Mindezek mellett azzal, hogy az embereket arra ösztönzik, hogy a kölcsön folyósítása után rögtön, türelmi idő nélkül kezdjék el visszafizetni a hitelt, nem teszi lehetővé, hogy az ügyfelek hosszú távú növekedésre törekedjenek, vagy lehetőségük legyen a hosszabb távú célokra koncentrálni (Chandima – Kulasabanathan 2019).

A mikrofinanszírozás a szegényeket vállalkozóknak tekinti, akik elősegítése, kapacitásuk bővítése miatt nagyon jó alapot is tud adni nekik (Chandima – Kulasabanathan 2019). De nincs meg minden szegénynek vállalkozói hajlama, és nem is mindenkinek adottak a megfelelő körülmények a vállalkozás indításához. De nem szabad emiatt a mikrofinanszírozást a vállalkozásfejlesztés köré behatárolni. Manapság már a hitelek elérhetősége inkább a háztartások kiadásainak fedezetére szolgál, vagyis a megélhetés, egészségügyi kiadások,

fogyasztás fedezetére. A mikrohitel felvételének célja, az esettanulmány alapján a ház/életkörülmény javítása, a vállalkozói tevékenység háttérbe szorul (Sumanasiri 2020).

5.2 Sajtóelemzés

A kutatásom során sajtóanyagokat, YouTube videókat használtam fel, hiszen az ügyfelek is megszólalnak néhány cikkben, illetve időrendi sorrendbe tudtam tenni a 2018-2020 közti mikrohitelkkel és azok okozta válsággal kapcsolatos eseményeket. Külön kitérek Polonnaruwa esetére, ami azért fontos, mert ott a nők tüntettek is a mikrofinanszírozó intézmények ellen.

4. táblázat: Sajtóelemzés

Évszám	Újságcikkek		YouTube videók
2018.10.02.	Sri Lanka: Does microfinance really empower women? (cadtm.org)	2020.	Over thousand illegal micro finance companies in Sri Lanka - Handunnetti (English) - YouTube
2019.09.05.	Microfinance has been a nightmare for the global south. Sri Lanka shows that there is an alternative openDemocracy	2021.	How Unregulated Microfinance Loans Are Pushing Sri Lankan Women To Suicide - YouTube
2021.05.24.	Stop blaming the victims of the microfinance crisis! (cadtm.org)	2022.	The Dark Side of Microfinance - YouTube
2021.03.08.	Srilanka: Women step up protest against exploitative micro-finance firms in rural areas : Via Campesina	2023.	Shining a Light on the Dark Side of Microfinance: The Banco del Caribe Story - YouTube
2021.06.04.	Drowning in Debt, Women Farmers Take a Firm Stand – Groundviews		
2021.06.08.	Micro finance crisis in Sri Lanka : Tightening noose around rural womenfolk - News Features Daily Mirror		

Évszám	Újságcikkek		YouTube videók
2022.05.03.	How Microfinance Pushes Poor Borrowers Deeper in Debt in Developing Economies (bloomberg.com)		
2022.12.26.	Microfinance: Addressing a Social Disaster – Groundviews		

Srí Lankán a mikrofinanszírozó intézmények évek óta gyűjtik áldozataikat. Az ügyfelek, akik leginkább nők, adósságcsapdába kerülnek, majd a mikrofinanszírozó intézmények behajtói megfélemlítik őket és visszaélnak a helyzetükkel. A nők küzdenek a mikrofinanszírozó vállalatok betiltása érdekében.

2021-2022-es sajtóanyagokat felhasználva az adósságválság időbeli folyamatait foglalom össze először, majd kitérek Polonnaruwa körzetre, hiszen ezen térségben több, mint egymillió nő esett áldozatul a mikrofinanszírozó intézményeknek és állami ígéreteknek.

Az 1980-as évektől a mikrofinanszírozás által lehetővé tett hitelek a csirkék nevelésétől a falusi butikok működtetéséig terjedt. Ettől kezdve a mikrofinanszírozást olyan csodafegyverként emlegették, amely a szegénység enyhítéséért felel.

Azonban kezdetben is már feltűnt, hogy a kamatok magasak és az ügyfelek nem kapnak elég türelmi időt. "Hónapokba telik, amíg a csirkék végre tojást raknak, és jövedelmet termelnek. De elvárják, hogy az első héttől kezdve fizessük ki az adósságot. Hol lesz addig pénzünk a csirkék és önmagunk táplálására?" De a tojások eladása esetén, és 100%-os nyereség mellett sem tudják a magas kamatokat fizetni.

A magas kamatlábak viszont vonzóak voltak a nem banki pénzügyi vállalatoknak, akik a „szegények megsegítése” címszó alatt csatlakoztak a finanszírozáshoz.

Az openDemocracy 2021-es cikke alapján 2009-ben befejeződött a polgárháború és elkezdett bővülni a mikrofinanszírozási üzletág. A hitelek törlesztőrészeit hetente, illetve naponta szedték be. Az éves kamatláb 40-220% volt. A mikrohitelek mellett az informális piacon is vettek fel újabb kölcsönöket az adósság rendezése céljából. Az adósságbehajtók mindezek mellett megalázták a nőket, családok szakadtak szét az adósság miatt.

A nők a visszafizetések miatt eladják a legértékesebb vagyontárgyaikat, otthonaikat, földjeiket, kihagyják a gyerekek étkezését. Családon belül is problémák jelentkeznek az adósság miatt. A nőknek bujkálniuk kell a behajtók elől, akik nem mozdulnak addig az ajtó küszöbéből, ameddig

nem rendezik a fizetést. Az eladósodott nők ezreinek megpróbáltatási nem mérsékelte a mikrofinanszírozási hitelek támogatását.

Ahogy fokozódott ez az adósságválság Srí Lanka északi és keleti részein nőkből álló csoportok felléptek a behajtók ellen.

Leginkább boldog és sikeres esetekről számolnak csak be a médiában, amikor a mikrofinanszírozás segítségével vállalkozások születnek, és hangsúlyozzák a pozitívabbnál pozitívabb változásokat, de nem lehet mindenből vállalkozó. A szegény nők nem tudnak egyik napról a másikra azzá válni, hiszen olyan kevés forrásuk van. A mikrofinanszírozásnak is van egy oldala, amely ezt az illúziót lerombolja.

A mikrofinanszírozás kudarcaiért a nőket hibáztatják, irracionális hitelfelvételre hivatkozva, amelyet gyakran fogyasztásra vesznek fel, emellett rossz gazdálkodásra, vállalkozási készségek és pénzügyi műveltség hiányára.

A pénzügyi vállalatok, NGO-k is az ügyfeleket hibáztatták a válság miatt, a pénzügyi analfabetizmusra, luxusfogyasztásra hivatkozva.

2017-ben Srí Lankán már láthatóvá vált a kizsákmányolás. Az öngyilkosságok és a behajtók általi erőszak összefüggésbe hozható volt a 220%-os kamattal. A szabályzó szervek is kudarcot vallottak az ellenőrzési és felügyeleti mechanizmusok tekintetében. Ugyanebben az évben a jegybankelnök is konzultált a női csoportokkal, helyi tisztviselőkkel a válságról.

Válaszként négy javaslat érkezett a kezelésre:

1. Az adósságállomány csökkentése hitelfizetési moratórium vagy adóssagleírás révén
2. Kamatplafon az adósság exponenciális növekedésének megszüntetése érdekében
3. Megfizethető vidéki hitelek alternatívái
4. Olyan politikák, amelyek a kollektív termelés révén növelik a jövedelemforrásokat, szemben az önfoglalkoztatással

Tizenkét aszály sújtotta körzetben a hitelek egyszeri leírását és 35%-os kamatplafont jelentettek be. A kamatplafont 2018 decemberében vezették be, egy év után, mert a gazdasági vezetés kifogásolta, mert beavatkozás lenne a piacba.

Északon a hitelszövetkezetek 2018-ban és 2019-ben összesen 750 millió rúpia összegű kormányzati költségvetési előirányzattal kombinálták a forrásaikat egy hitelprogramhoz, amely a bajba jutott háztartásokat célozta meg. Ezen felül 1750 millió rúpia összegű előirányzatból

száz kis szövetkezeti iparágat építenek az északi tartományban, a megélhetés elősegítése céljából és a vidéki foglalkoztatás növelésére.

Az intézkedések után kevesebb panasz érkezett a visszaélésekre. A szövetkezeti kölcsönökhöz azonban kevesen férnek hozzá, így a kirekesztett falvak helyzete továbbra is nehéz.

2018-ban választási ígérettel újabb reményt keltettek az adósokban a válságból való kilábalásra, mi alapján eltörlik az összes mikrofinanszírozási adósságot. De ez az ígéret nem valósult meg.

A Sri Lanka-i nők elmondták, hogy a behajtás azonnal kezdődik, türelmi idő nélkül, tehát ezen hitelek vállalkozói tevékenység céljából való folyósításra nem jók, hiszen türelmi idő nélkül nem tud elég jövedelmet termelni a visszafizetésre. A vállalatok 35 százalékos kamatplafont nem tartják be. A 48%-os éves büntető kamatláb felhalmozódásával a mikrofinanszírozás a legdrágább adósságot kínálja.

2021-től olvashatunk sajtóanyagokat Polonnaruwa-ról, ahol több, mint egymillió nő esett áldozatul.

Polonnaruwában a mikrohitelek visszafizetése kapcsán olyan válság állt elő, amely során 1.002.000 nő esett áldozatul, a szigetországban összesen 2,8 millió család. Több, mind 100 nő már életét vesztette ennek következményeként. Polonnaruwa mellett Trincomalee, Batticaloa és Nuwara Eliya kerületek közösségei szembesülnek ezekkel a problémákkal.

A válság előzménye a 2018-as ígéret, miszerint a választásokkor mind a két párt azt ígérte, hogy megszabadítja az embereket a mikrofinanszírozási adósság alól, akik kevesebb, mint 100 000 Rs-t vettek fel. Ezért az emberek úgy döntöttek, hogy nem fizetik tovább a kamatokat, viszont a kormány ezen ígéretét nem tartotta be, és hatalmas adósság keletkezett a felhalmozott kamatok miatt. A kamatok 40-220% között voltak, viszont a központi bank kamatplafont vezetett be.

A Groundviews cikke alapján pontosan meghatározható a válság kezdete:

„Pontosan meghatározzák a hanyatlás kezdetének napját – 22. július 2018-ét –, amikor egy jaffnai találkozón mind az akkori miniszterelnök, Ranil Wickremesinghe, mind pénzügyminisztere, Mangala Samaraweera bejelentette, hogy minden mikrofinanszírozási

adósságot eltörölnek, és utasították a hitelfelvevőket, hogy hagyják abba hiteleik visszafizetését⁹.”

Már a hitelfelvételnél problémák jelentkeznek. A Daily Mirror cikkében az alábbiakat olvashatjuk:

"A szerződési jog szerint mindkét félnek el kell olvasnia a megállapodást, de hogyan olvashatják el a hitelfelvevők, ha angolul vannak? Ezek a vállalatok túlzott kamatlábakat számítanak fel, amelyeket még a szerződések sem említenek. De honnan tudnák a hitelfelvevők, amikor alig tudnak aláírást tenni a dokumentumokra? Azok, akik pénzt kölcsönöznek, nem rendelkeznek pénzügyi műveltséggel¹⁰.” Tehát a hitelkonstrukció feltételeit nem értik az ügyfelek.

Néhány dokumentumra van csak szükség a kérelem benyújtásához, azok a nők, akik nem először hiteleznek akár három nap alatt is hozzáférnek a hitelhez.

A biztosítékok sem hivatalosak. A fizetési csekk szolgál általában biztosítékként, de a nőknek általában nincs vagyona, amit fedezetként tudnak felajánlani.

A falvakban közvetítők kezelik az ügyleteket, de több esetben elmenekülnek a pénzzel, és így sosem érkezik meg a mikrofinanszírozó intézményhez. A visszafizetéseket amiatt sem tudják követni, mert kártyákat kapnak visszaigazolásként, de a tinta hamar elhalványul rajtuk. Tehát nincs rendes nyilvántartás arról, hogy milyen összegeket fizettek ki.

A nők nem dolgoznak, így a legtöbb mikrohitelt ők veszik fel, viszont az adósságok beszedése etikátlan gyakorlatokkal történik. Az adósságbehajtók általában férfiak, akik zaklatják a nőket verbálisan, fizikailag és szexuálisan. A nőknek és gyerekeknek bujkálni kell, amikor megjelennek a faluban. Reggel 6-kor érkeznek, és akár egész nap az ajtóban ülnek. A zaklatás miatt egy nő felgyújtotta magát. A gyerekeknek azt mondják, hogy hazudjanak, hogy nincsenek itthon, ameddig a hátsó ajtókon elmenekülnek.

„Ártatlan nők élete vész el, amikor a társaság emberei bejönnek a falvakba, és hazugságokkal és hamis információkkal teszik tönkre az embereket. Azt mondják, elektromos termékeket

⁹ [Drowning in Debt, Women Farmers Take a Firm Stand – Groundviews](#)

¹⁰ Micro finance crisis in Sri Lanka : Tightening noose around rural womenfolk - News Features | Daily Mirror

vásárolunk, és bulizunk a pénzzel, de én csak a földjeim megművelésére használtam" – mondja Priyanthika Kumari, a mikrofinanszírozás női áldozatainak kollektívájának vezetője”

A mikrofinanszírozás áldozatává vált nők kollektívája 2021 március 08-án tüntetést szervezett Polonnaruwában.

A követelések a következők voltak:

1. Minden mikrofinanszírozási adósságot el kell törölni!
2. Minden mikrofinanszírozási követelésbehajtást azonnal be kell szüntetni, amíg adósságellenőrzést nem végeznek!
3. A mikrofinanszírozási hitelfelvevők elleni minden jogi lépést le kell állítani!
4. Az összes mikrofinanszírozási hitelfelvevő törlése a Srilankai Hitelinformációs Irodából

5.3 Esetinterjú

Ahhoz, hogy biztos forrásból szerezzek adatokat a kutatáshoz, sikerült elérnem Sivananthan Vallipuram urat, aki válaszolt néhány felmerülő kérdésemre. Sivananthan Úr a Bank of Ceylon északi tartományi főigazgató-helyettese. A segítségemre Nichani Sivanesan volt, aki a kapcsolatfelvételben segédkezett.

Az interjú angolul készült és írásban. Azért ezen módját választottuk az interjúnak, mert Sivananthan-nak könnyebb volt így, illetve fordítót használt. A kérdéseimre alapvetően tömör válaszokat adott, sokszor címszavakban válaszolt.

Az alábbi kérdéseket tettem fel:

1. A mikrohitelek elérhetősége Srí Lankán, látszólag csökkenti a szegénységet?
2. Könnyen elérhetőek ezek a banki szolgáltatások?
3. Az emberek a bankokhoz fordulnak mikrofinanszírozásért, vagy inkább a családokat, barátokat részesítik előnyben, ha hitelt szeretnének felvenni?
4. Milyen célból veszik felfőképpen igénybe?
5. Hogyan számolja a bank a kamatokat? A hitelfelvevők kapnak elég türelmi időt a törlesztésre?
6. Milyen gyakran kell kamatot fizetni?
7. A hitelszerződés milyen nyelven íródik?

8. Ha nem tudják időben visszafizetni a kölcsönt vagy a kamatokat, milyen szankciókkal kell számolniuk?
9. Olvastam a mikrohitel-válságról is. Nagyon megdöbbentett az eset. Mindenki a mikrofinanszírozás pozitív oldaláról ír, de szerintem a negatív oldalra is koncentrálnunk kellene. Mi okozta ezt a válságot?

Sivananthan Úr válaszai alapján a következő tények fogalmazódtak meg¹¹:

1. A szegénységet csak bizonyos mértékben csökkenti a mikrofinanszírozás
2. Könnyen elérhetőek ezek a banki szolgáltatások
3. Az emberek a bankokkal szemben a pénzügyi vállalatokat részesítik előnyben
4. Fogyasztási célú mikrohitelket vesznek fel az emberek leginkább
5. Nincs türelmi idő a pénzügyi vállalatoknál, a bankok viszont kínálnak
6. A kamatfizetés havi
7. A hitelszerződéseket angolul írják
8. A bank 4%-os büntetést ad, ha nem tudják fizetni a hitelt

A mikrofinanszírozás krízissel kapcsolatban pedig a következő választ kaptam:

„A pénzügyi vállalatok többnyire alacsony jövedelmű családokat céloznak meg mikrofinanszírozási üzletáguk előmozdítására, és a pénzügyi vállalatok számára könnyű, mivel pénzügyi műveltségük is gyenge. Olyan elszigetelt területekre is behatolnak, ahol a bankhoz való hozzáférés korlátozott. A kedvezményezettek többsége háziasszony, ahol a férj naponta fizetett munkaerőként dolgozik. Ezeknek a családoknak ingadozó a jövedelmük; mivel a kamatláb túl magas, a hitelfelvevők nem tudják visszafizetni a kölcsönt, amikor a havi jövedelmük csökken, a havi hiteltartozás felhalmozódik. Amikor a teljes hiteltartozás meghaladja a hitelfelvevők teljesítőképességét, vannak olyan pillanatok, amikor a hitelfelvevők öngyilkosságot követnek el.”

¹¹ A kérdésekre a választ angolul kaptam, és én fordítottam.

6. A Srí Lanka-i mikrohitel krízis elemzése

képességszemlélet alapján

A képességszemlélet szempontjából az alábbi kérdések alapján elemzem a Srí Lanka-i mikrohitel krízist: tartalomelemzés

1. Milyen lehetőségeket teremtett a mikrohitel felvétele?
2. Milyen akadályozó tényezők merültek fel, amik miatt nem tudták elérni a számukra értékesnek tartott állapotot/tevékenységet?
3. Milyen képességektől fosztotta meg az ügyfeleket?

6.1 Milyen lehetőségeket teremtett a mikrohitel felvétele?

Az első kérdésre a választ a szakirodalom alapján válaszoltam meg, hiszen a talált sajtóanyagok és az esettanulmány nem emel ki pozitív hatásokat és az interjú alapján sem lehet következtetni.

Elsősorban Sen állításhoz térnék vissza, amely szerint a fejlődés maga a szabadság. Ebben az értelemben a mikrofinanszírozás kérdéskörét úgy kell megközelíteni, hogy növeli vagy csökkenti az emberek szabadságát.

Általánosan elfogadott, hogy a mikrofinanszírozás mérsékli a szegénységet, és rengeteg sikertörténet születik. Lehetőséget teremt a pénzügyi szolgáltatásokhoz való hozzáféréshez azoknak az embereknek, akik nem hitelképesek a bankok szerint. Sőt, szinte azonnali forrás. A bankok nem nyújtanak hitelt megfelelő fedezet hiányában és ezen kisösszegű hiteleket veszteségesnek ítélik meg. Mindezek ellenére a mikrofinanszírozó intézmények lehetőséget teremtenek hitel felvételére a bankok szerint nem hitelképes szegények számára, akiknek valóban létfontosságú lehet a hitel elérhetősége.

A mikrofinanszírozó intézmények társadalmi szerepvállalása miatt az oktatás előtérbe helyeződik. Sok családban a gyermekeknek is dolgozni kell, hogy minden költséget fedezni tudjon a család jövedelme. A hitel felvétele viszont nyújthat elegendő pénzeszközt a költségek fedezetére és a család ellátására, hogy a gyermekek felszabaduljanak a munka alól, és iskolába tudjanak járni. A nők esetében az oktatás kiemelkedően fontos mind a munkába állás miatt, mind azért, mert csökken a valószínűsége, hogy fiatalon férjhez menjenek.

Az oktatás bővíti az emberek szabadságát, hiszen választási lehetőségeket is bővít. A képességeket kiterjeszti az oktatás, mert lehet, hogy az oktatás során tudatosulnak képességek

a diákokban. Az információszerzés pedig szintén képességeket bővíthet. Mindemellett, ha a szülők részt vettek az oktatásban, akkor máshogy viszonyulnak a gyermekeik oktatásához.

Az egészségi állapot szintén javul, hiszen, ha nincs elég pénz, akkor nem lesz a család megfelelően táplált, a higiéniai körülményei romlanak, nem lesznek betegek. Ha fogyasztási célra vesznek fel hitelt, akkor legalább az alapvető szükségleteiket ki tudják elégíteni. Mindazonáltal, ha nem betegek, egészségesek és van elég energiájuk, akkor nem fognak a munkahelyről hiányozni, így jövedelmet is tudnak termelni.

A pénzügyi ismeretek bővülése szintén hozzájárul a szabadság bővüléséhez. Tudomást szereznek egyfelől az elérhető pénzügyi szolgáltatásokról. A pénzügyi szolgáltatások ismerete pedig lehetővé teszi, hogy a jövőben az ügyfelek számukra megfelelő, biztonságos lehetőségekkel éljenek. A pénzügyi tudatosság pedig a szegénység csökkentésére hatást gyakorol.

A nők szerepére külön ki kell térni, ugyanis a férfiakkal ellentétben a nőket célozzák meg a mikrofinanszírozó intézmények, így könnyebben jutnak mikrohitelhez, amely a vállalkozásuk fejlesztése, lakhatás körülményeinek javítására, illetve mindennapi szükségleteik kielégítésére lehetőséget teremt. A hitelek tehát növelik a fogyasztást, és beruházási lehetőségeket teremt. Srí Lankán a nők a családon belüli eloszlást tekintve a családon belüli döntéshozatalba nem feltétlenül vesznek részt, vagyontárgyaik sincsenek minden esetben. A mikrohitel által viszont nő a jövedelmük és lehetőségük van vállalkozni, amely a jövőben növeli a szabadságukat.

6.2 Milyen akadályozó tényezők merültek fel, amik miatt nem tudták elérni a számukra értékesnek tartott állapotot/tevékenységet?

Az előző kérdés alapján a mikrohitelek rengetek képességet tesznek lehetővé az ügyfelek számára. Az eszköz megléte viszont nem elegendő ezen képességek eléréséhez. Az átváltási tényezőktől függ, hogy az erőforrást miként tudjuk hasznosítani. A birtokolt eszközt az értékesnek tartott cél eléréséhez befolyásolják a személyes és környezeti jellemzők egyaránt.

A Srí Lanka-i válság alapján a hitelfelvételtől a hitel saját célra történő felhasználásán át a visszafizetésig akadályokba ütköznek az ügyfelek. A mikrohitelek elérhetősége és felhasználása a Srí Lanka-i válság alapján nem hozta el az elvárt sikert.

Segítségül a Groundviews cikkét vettem alapul, ahol az emberek társadalmi problémáit táblázatba foglalták.

Az átváltási tényezők a korábbiakban meghatározott besorolás alapján az eset tükrében a következők:

Személyes különbségek:

1. Angol nyelv ismerete – a szerződések angol nyelven íródnak
2. Intelligencia – nem tudta minden ügyfél a kamatokat kiszámolni, illetve nem tudták meghatározni, hogy a jövőben elegendő jövedelmük lesz-e a törlesztőrészek és kamatok kifizetésére
3. Megbízhatóság: a megbízhatóság az ügyfelek és a mikrofinanszírozó intézmény szempontjából is fontos. Az ügyfelek azt várták, hogy az intézmény segít nekik a szegénységből való kilábalásba, de az ellenkezője valósult meg. Ezen esetek azt is megerősítik, hogy az ügyfelek elveszítsék a bizalmat a formális intézmények felé való forduláshoz. Az intézmény szempontjából pedig fontos, hogy az ügyfelek ne hazudjanak a hitel céljáról.
4. Hitelfelvételi hajlandóság: az eset alapján a hitelfelvételi hajlandósággal nem volt probléma, de a negatív része az, hogy az ügyfelek rá is kényszerültek újabb hiteleket felvenni, hiszen az egyik hitelből fizetik a másikat.
5. Jövedelmi különbségek: nem minden családnak ugyanannyi a havi kiadása, így nem tud ugyanakkora törlesztőrészt és kamatot kifizetni hetente ugyanaz a család, akinek öt gyermeke van, mint az a család, akinek kettő.

Környezeti tényezők: az aszály sújtotta területeken nagyobb szükség volt a mikrohitelre, mindazonáltal az aszály következményeképpen nem is tudták a hitelt törleszteni.

Társadalmi tényezők:

1. Tanulási lehetőségek: a mikrohitelek visszafizetése miatt a gyermekeknek is dolgozni kell, így nem tudnak iskolába járni.
2. Fedezetek: a biztosítékok sem hivatalosak. A fizetési csekk szolgál általában biztosítékként, de a nőknek általában nincs vagyona, amit fedezetként tudnak felajánlani.
3. Munkapiaci lehetőségek: Srí Lankán a nők általában nem dolgoznak, hanem otthon vannak, és a társadalmi normák alapján a gyermekeket nevelik, a férfiak is naponta fizetett munkabérben dolgoznak. A mikrohitelek felvételét követően a nőknek is férfimunkát kell végezniük.
4. Nők helyzete: a nők egyenjogúságát vizsgálva rendelkeznek megfelelő jogokkal, de nem tudják őket érvényesíteni. A hatóságok nem hallgatják meg a panaszait, a férfiak zaklatják őket.

Viszonyítási különbségek: Srí Lanka a pénzügyi integrációt tekintve jó helyzetben van, és a pénzügyi szolgáltatásokhoz való hozzáférés tekintetében is.

Családon belüli eloszlás: Srí Lankán a legtöbb család nagycsalád, azaz sok gyermekük van. A családi szerepeket tekintve viszont a férfiaknak és a fiúgyermeknek van döntéshozói szerepük, a nők általában háttérbe szorulnak.

Ezen átváltási tényezőkön kívül a vállalkozói képességek és pénzügyi intelligencia hiányát emelném ki.

Az átváltási tényezők meghatározása után talán már látható is, hogy a mikrohitelek rendelkezésre bocsátása korántsem vezetett Srí Lankán a fejlődéshez. Az ügyfelek élete nem képességekkel bővült, mint ahogy a mikrofinanszírozás szakirodalmi áttekintése alapján olvashattunk, hanem rémálommá vált. A sokak által ünnepelt mikrohitelakkal a mikrofinanszírozó intézmények visszaéltek, és az állam sem váltotta be az ígéreteit.

A mikrohitelek elérhetőségével kifejezetten nőket céloznak, de ezen válság következtében pont a nőket érte olyan megrázkódtatás, amely évekig elhúzódik. Amennyiben a mikrofinanszírozás a nőket hangsúlyozza, akkor ezekkel az esetekkel is fel kell vennie a harcot, hogy ilyen válság ne történhessen meg, és az államnak is fel kell jobban figyelnie az ilyen esetekre.

6.3 Milyen képességektől fosztotta meg az ügyfeleket a mikrohitel felvétele?

A mikrohitelek felvétele kapcsán az emberek ezen társadalmi problémákról számoltak be a Groundviews cikke alapján:

1. Nyelvi jogok megsértése – angol nyelven íródnak a szerződések
2. A hitelszerződések másolatait nem kapják meg a hitelfelvevők
3. A nők személyiségi jogainak megsértése
4. Felszámított igazságtalan kamatlábak
5. A hitelfelvevők ismereteinek hiánya a pénzgazdálkodással és a rendelkezésre álló jogorvoslati mechanizmusokkal kapcsolatban
6. A pénzbehajtók verbálisan zaklatják/megfélemlítik a hitelfelvevőket
7. Okiratok/járműkönyvek biztosítékként történő rendelkezésre bocsátására kényszerítik
8. A hitelfelvevőket jogi lépések megtételével fenyegetik
9. A hitellel kapcsolatos ügyek jogi vagy közvetítői rendszereire vonatkozó információkhoz való hozzáférés hiánya
10. Igazságtalan hitelátütemezés és panasztételi mechanizmusok hiánya
11. A kifizetésekre vonatkozó tartós bevételek biztosításának elmulasztása
12. A kapott pénzügyi szolgáltatások hatékony felhasználásának nyomon követésének/felügyeletének hiánya
13. A körzeti és körzeti szintű hatósági nyomon követés/felügyelet hiánya
14. A hitelfelvevők gyermekeinek oktatására és fejlődésére gyakorolt kedvezőtlen hatás
15. A méltóságteljes élethez való jogra gyakorolt hátrányos következmények
16. A hitelfelvevők mentális traumája az általános társadalmi jólét romlásához vezet
17. Szexuális zaklatás/szexuális kenőpénz követelése, ha nem tudja visszafizetni a kölcsön részleteit

Időrendi sorrendben fogok a haladni a kérdés megválaszolása során.

Az interjúból kiderül, hogy a mikrofinanszírozó intézmények célcsoportja az alacsony jövedelmű családok, akiknek a pénzügyi műveltségük gyenge

Már a hitel felvételekor a személyes különbségek miatt, például az angoltudás hiánya gondot jelent. Alapvetően fontos, hogy a szerződést az anyanyelvükön olvashassák az ügyfelek, hiszen így nincsenek tisztában a szerződés feltételeivel. A szerződések másolatainak rendelkezésre

bocsátásának hiányában még lehetőségük sem adódik arra, hogy azzal felkeressenek egy fordítót.

A hitelt türelmi idő nélkül kell törleszteni, tehát nincs elég idő, hogy beindítsák a vállalkozásukat, és jövedelmet tudjanak termelni. Aki egészségügyi gondok miatta vette fel a hitelt, vagy fogyasztásra, tehát nem vállalkozásfejlesztésre, azok a nők nem tudnak rögtön törleszteni, így, ha felhalmozódik az adósság, akkor kétszer rosszabbul járt a hitel felvételével, mintha nem vette volna fel.

A visszafizetés tekintetében pedig sok esetben a gyermekeknek is dolgozni kell, vagy a nőknek férfimunkát kell végezni. A gyerekek így nem tudnak iskolába járni, és sokszor hiányt szenvednek az élelmiszerek terén. Mindez az egészségi állapotukra is hatással van.

A behajtók zaklatása olyan szörnyű következményeket idézett elő, amely öngyilkossághoz vezetett. A méltóság megsértése súlyos következményekkel járhat egy nő számára, és a legrosszabb forgatókönyv meg is mutatkozik Srí Lankán. Félelemben élnek, pedig a válság okai nem háríthatók kifejezetten az ügyfelekre. Az állami ígéret és a mikrofinanszírozó intézmények profitmaximalizálása mind közrejátszott az adósság felhalmozódásában. A mikrofinanszírozó intézmények láthatóan kihasználják a bajba jutott ügyfeleket, amely a mikrofinanszírozás alapelveivel is ellentétben áll.

A hatóságok nem lépnek fel a zaklatás ellen. A nők el vannak nyomva, így vagy nem is foglalkoznak az üggyel, vagy csak akkor, ha öngyilkosság történik, amely megrendíti az egész közösségeket. A családon belüli viták alapján is arra következtethetünk, hogy a család férfi tagjai sem próbálnak segítséget kérni. Az állampolgároknak ezért egyforma jogokat kell biztosítani, és az államnak gondoskodni kell arról, hogy érvényesíteni is tudják ilyen helyzetekben. Az egyenlőséget fenn kellene tartani, hiszen, ha nincs, értékes képességek és választási lehetőségektől fosztják meg az állampolgárokat.

A belső képességeket (internal capabilities) például magabiztosság, a félelmeink legyőzése, negatív irányba terelte a mikrohitel felvétele. A nők nem elég magabiztosak fellépni a zaklatás ellen, hiszen nem sok esetben találnak segítő kezet. Tehát ez a helyzet olyan utakat szüntetett meg, amelyek révén az emberek a képességeiket nem tudják érvényesíteni. A mikrohitel felvétele nem bővítette a szabadságot, hiszen nem rendelkeztek megfelelő információval az ügyfelek róla.

Ha a jövőre tekintünk, akkor ez a válság, amely az egész szigetországon áterjedt, akkor olyan következtetéseket tudunk levonni, hogy az emberek ezek után nem fognak megbízni a mikrofinanszírozó intézményekben. Amennyiben az intézmények változtatnak a politikájukon, vagy a kormány szabályozni tudja őket jobban, akkor sem biztos, hogy az emberek hozzájuk fognak fordulni. Pedig a mikrohittel felvétele értékes lehetőségeket biztosítana, de az elmúlt évek rossz tapasztalatai és a bizonytalanság az egyének és csoportokon olyan nyomot hagy, amely egy életre megváltoztatja a mikrofinanszírozáshoz való hozzáállást.

7. Hivatkozások

Alam, M – Getubig, M. (2010): *GUIDELINES FOR ESTABLISHING AND OPERATING GRAMEEN-STYLE MICROCREDIT PROGRAMS*. Based on the practices of Grameen Bank and the experiences of Grameen Trust and Grameen Foundation Partners. Grameen Foundation USA.

<https://grameenfoundation.org/documents/GrameenGuidelines.pdf> (Letöltve: 2023.03.30.)

Amin, W. – Qin, F.– Rauf, A. – Ahmad, F. (2017): Az ügyfelek elérésének hatása a jövedelmezőségre a mikrofinanszírozó szervezeteknél. *Pénzügyi Szemle*. 2017/3.

https://www.penzugyiszemle.hu/upload/documents/waqas-es-tsai-2017-3-m-1pdf_20171016224629_86.pdf (Letöltve: 2023.02.10.)

Arandara, R – Gunasekera, S. (2020): Financial Inclusion and Inclusive. Growth What Does It Mean for Sri Lanka?. *World Bank Policy Research Working Paper*, No. 9204 Finance, Competitiveness and Innovation Global Practice.

<https://documents1.worldbank.org/curated/en/990281586270572983/pdf/Financial-Inclusion-and-Inclusive-Growth-What-Does-It-Mean-for-Sri-Lanka.pdf> (Letöltve: 2023.03.28)

Arambepola, C. – Romeshun, K. (2019): Debt at My Doorstep: Microfinance Practices and Effects on Women in Sri Lanka. *Working Paper Series* No. 30 2019.

<https://www.cepa.lk/wp-content/uploads/2020/10/2019-Arambepola-and-Romeshun-Debt-at-My-Doorstep-WPS-30.pdf> (Letöltve: 2023.04.02.)

Bajmócy Z. – Gébert J. – Málovics Gy. (2017): *Helyi gazdaságfejlesztés a képességszemlélet alapján*. JATEPress, Szeged, 21–46. o.

<https://eco.u-szeged.hu/download.php?docID=65350> (Letöltve: 2021.02.01.)

Bajmócy Z. (2012): *A képesség-szemlélet alkalmazásának lehetőségei a regionális tudományban*. In: Dialógus a regionális tudományról. SZE Regionális- és Gazdaságtudományi Doktori Iskola – MRTT, Győr, pp. 18-30.

<http://real.mtak.hu/15987/> (Letöltve: 2022.11.04.)

Colombage, I. – Wijayakoon, T. (2019): Determinants of Microfinance Interest Rates: Case of Sri Lanka. Central Bank of Sri Lanka , *Staff Studies* , Volume 49 Number II – 2019.

[Determinants of Microfinance Interest Rates: Case of Sri Lanka \(researchgate.net\)](#) (Letöltve: 2023.04.11)

Cotler, P. – Almazan, D. (2013): *The Business and Economics Research Journal*, Volume 6, Issue 1, 2013, 69-81.

[The Lending Interest Rates in the Microfinance Sector: Searching for its Determinants by Pablo Cotler, Deyanira Almazan :: SSRN](#) (Letöltve: 2023.04.01)

Faulkner, S. (2020): *Microfinance and Payday Lending: Are they Solving a Problem or Creating One?*. Undergraduate Honors Thesis Department of Economics University of California, Berkeley.

https://www.econ.berkeley.edu/sites/default/files/S_Faulkner_Honors_Thesis.pdf
(Letöltve: 2023.04.03.)

Ferreira, E. (2004): *The darkside of microfinance*. University of Bremen - Dep. of Social Sciences Fachbereich 8 GW2 Postfach 330440 28334, Bremen – Germany.

<https://www.findevgateway.org/sites/default/files/publications/files/mfg-en-paper-the-darkside-of-microfinance-2004.pdf> (Letöltve: 2023.04.12)

Futó, P. – Gosztonyi, M. – Hasan M, (2016): *Szegénység, társadalmi tőke, mikrohitel, kisvállalkozás*. Budapest.

<http://www.teachingmicrocredit.org/images/cke/files/2.%20A%20mikrohitel%20elso%CC%8B%20modellje.pdf> (Letöltve: 2022.11.06.)

Gonzalez, A. (2010): Analyzing Microcredit Interest Rates A Review of the Methodology Proposed by Mohammed Yunus. *MIX Data Brief* No. 4.

https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1571814 (Letöltve: 2023.03.30)

Guérin, I. - Morvant-Roux, S. - Servet, J. (2009) : Understanding the diversity and complexity of demand for financial services: lessons from informal financ. *Working paper*, 2009-7, Rural Microfinance and Employment Project LPED – IRD – Université de Provence.

[\(PDF\) Understanding the Diversity and Complexity of Demand for Microfinance Services: Lessons from Informal Finance \(researchgate.net\)](#) (Letöltve: 2023.02.08.)

Gunawardena, N. S. (2014): Women in Sri Lanka: achievements and challenges. *Journal of the College of Community Physicians of Sri Lanka*. DOI: 10.4038/jccpsl.v20i1.8067.

https://www.researchgate.net/publication/282462869_Women_in_Sri_Lanka_achievements_and_challenges (Letöltve: 2023.04.11.)

Hulme, D. (2000): Is microdebt good for poor people? A note on the dark side of microfinance. *Small Enterprise Development* Vol.11 No.1.

[\(PDF\) Is Microdebt Good for Poor People? A Note on the Dark Side of Microfinance \(researchgate.net\)](#) (Letöltve: 2023.04.14.)

Internacional Finance Corporation (2020): *Women matter! Findings from Sri Lanka's national financial inclusion survey*. 2018/19 Washington, DC

https://www.ifc.org/wps/wcm/connect/region_ext_content/ifc_external_corporate_site/south+asia/resources/women+matter+findings+from+sri+lankas+national+financial+inclusion+survey (Letöltve: 2023.04.11)

Juhász J. - Bajmócy Z. – Gébert J.– Málovics Gy. (2015): Szegénység, képességek, lehetőségek Szegénységkezelési szempontok. Amartya Sen elméletének tükrében. *Közgazdasági Szemle*, LXII . évf., 2015. május (544–564. o.).

[\(PDF\) Szegénység, képességek, lehetőségek. Szegénységkezelési szempontok Amartya Sen elméletének tükrében. \(researchgate.net\)](#) (Letöltve: 2022.11.04.)

Kállay L. (2000): Mikrohitelzés piaci alapon. Vállalkozásélénkítés intézményfejlesztéssel. *Közgazdasági Szemle*, XLVII. évf. 41–63. o.

[EconPapers: Mikrohitelzés piaci alapon. Vállalkozásélénkítés intézményfejlesztéssel \(repec.org\)](#) (Letöltve: 2023.02.10.)

Kumari, P. (2021): Development of the Microfinance Industry: Sri Lankan Perspectives. *Jr Eco Bus Mgn*; Vol-2, Iss- 3 (May-Jun, 2021): 21-28. University of Kelaniya, Sri Lanka.

[\(PDF\) Development of the Microfinance Industry: Sri Lankan Perspectives \(researchgate.net\)](#) (Letöltve: 2023.04.02.)

Molnár Gy. (2014): *A szociális mikrohitelzés hatása a szegénység csökkentésére és a versenyre*. VERSENYTÜKÖR, 10 (1). pp. 91-98.

[A szociális mikrohitelzés hatása a szegénység csökkentésére és a versenyre - REAL - az MTA Könyvtárának Repozitóriuma](#) (Letöltve: 2022.11.06.)

Nussbaum, M. (2011): *Creating Capabilities*. The human development approach. The Balknap Press of Harvard University Press, USA.

Oosterlaken, I. (2013): *Taking a Capability Approach to Technology and Its Design. A Philosophical Exploration*. 3TU.Centre for Ethics and Technology.

[\(PDF\) Taking a Capability Approach to Technology and Its Design - A Philosophical Exploration \(doctoral dissertation\) \(researchgate.net\)](#) (Letöltve: 2023.03.18.)

OECD (2013): Competition and Poverty Reduction. *Organisation for Economic Co-operation and Development*. DAF/COMP/GF(2013)12.

<https://www.oecd.org/daf/competition/competition-and-poverty-reduction2013.pdf>

(Letöltve: 2022.02.11.)

Robeyns, I. (2003): *The Capability Approach: An Interdisciplinary Introduction*. University of Amsterdam Department of Political Science and Amsterdam School of Social Sciences Research, Amsterdam.

Robeyns, I. (2005): The Capability Approach: a theoretical survey. *Journal of Human Development* Vol. 6, No. 1, March 2005 United Nations Development Programme.

Robinson, M. (2001): *The Microfinance Revolution. Sustainable Finance for the Poor*. The World Bank, Washington, D.C

Sen, A. (1993): Az egyéni szabadság mint társadalmi elkötelezettség. In Kindler J. – Zsolnai L. (szerk.): *Etika a gazdaságban*. Keraban Könyvkiadó, Budapest, pp. 26–44. Fordító: Ferge Zsuzsa

<https://core.ac.uk/download/pdf/229438464.pdf> (Letöltve: 2023.02.11.)

Sen, A. (1999): *A relatív szegény*. Esély, 2–3, pp. 3–16. Fordító: Pik Katalin

https://esely.org/kiadvanyok/1999_2/arelativ_szegeny.pdf (Letöltve: 2023.02.11.)

Sen, A. (2003): *A fejlődés mint szabadság*. Európa, Budapest.

Somavia, J. (2008): *Small change, Big changes: Women and Microfinance*. International Labour Office, Geneva.

https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---gender/documents/meetingdocument/wcms_091581.pdf (Letöltve: 2022.10.31.)

Sumanasiri E.A.G (2020): Microfinance Loan Default in Sri Lanka: A Case Study of Matugama Division. *Insights into Economics and Management* (pp.118-134), Book Publisher International. Sri Lanka.

[\(PDF\) Microfinance Loan Default in Sri Lanka: A Case Study of Matugama Division \(researchgate.net\)](#) (Letöltve: 2023.04.01.)

Tilakaratna, G. – Wickramasinghe, U. – Kumara, T. (2005): Microfinance in Sri Lanka: A Household Level Analysis of Outreach and Impact on Poverty. *Research Studies: Poverty and Social Welfare Series* No.7. Colombo.

https://www.researchgate.net/publication/332977203_Microfinance_in_Sri_Lanka_A_Household_Level_Analysis_of_Outreach_and_Impact_on_Poverty_Sri_Lanka

(Letöltve: 2023.04.06.)

Srí Lanka fejezet egyéb forrásai:

[About the Financial System | Central Bank of Sri Lanka \(cbsl.gov.lk\)](#)

[Srí Lanka - Áttekintés \(pwc.com\)](#)

[Population, total | Data \(worldbank.org\)](#)

[Microfinance Sector | Central Bank of Sri Lanka \(cbsl.gov.lk\)](#)

[Srí Lanka | Magyarország Nagykövetsége Újdelhi \(gov.hu\)](#)

Táblázatok forrásai:

1. táblázat: Is Grameen Bank Different From Conventional Banks? (grameen-info.org)
2. táblázat: [About the Financial System | Central Bank of Sri Lanka \(cbsl.gov.lk\)](#)